

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisųždinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsijoje (Vokietijoje)
ir Austrijoje 4 mk.
Amerikoje ir kitur . . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Appgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Maskolija prieš Europos teismą.

Liepos mėn. Karaliaučiuje buvo garsus procesas, užmegstas prokuratūros prieš 9 socialdemokratų už prisidėjimą prie platinimo uždraustų Maskolijoj raštų, vadinamas oficiališkai „Koenigsberger Geheimbunds- und Hochverrats-Process“, o presoj įgijęs teipgi vardą „Russen-Process“ ir „Zaren-Process“. Apkaltinimas buvo paremtas ant šių pamatų: 1. kad kaltininkai buvę susiorganizavę į slaptą draugystę (Geheimbündelei, § 128 Strafgesetzbuch); 2. kad, sprendžiant pagal raštų turinį, jie užgavę carą (Majestätsbeleidigung, § 103) ir pagalios 3. kad jie, platinami revoliucijinio turinio raštus, nusikalte kaip ardytojai Maskolijos žemės davado (Hochverrat, § 102).

Tas procesas yra interesingas dėlei dviejų priežasčių: viena, jis parodo kokia yra bičiulytė tarp mūsų kaimynų, Prusijos ir Maskolijos, o antra, jis atskleidžia prieš mūsų akis tikrąją absoliutizmo vertybę.

Interesingiausiomis proceso vietomis tai yra atsiliepiamai buvusiojo profesoriaus valstijinės ir baudžiamosios tiesos (Staatsrecht und Strafrecht) prie Tomsko universiteto M. v. Reussner ir Buchholzo, ėjusio Maskolijoj aukštesnius mokslus. Pirmasis yra autoritetas – juristas, Müncheno, Heidelbergo ir Tūbingeno universitetų mokintinis, autorius nesenei išėjusios monografijos „Gemeinwohl und Absolutismus“, mokslininkas, įgijęs nuo valdžios ordeną š. Andriejaus III kliašos, pravoslavus, patriotas, nesenei apleidęs Maskoliją iš savo liuosos valios, ir dabar gyvenęs Vokietijoje. Ji užkvietė apginėjai, kaipo žinovą – expertą, norėdami netik kontroliuoti pamatus prokuratūros užmegsto proceso, bet teipgi išaiškinti priežastis atsiradimo revoliucijinės literatūros.

I.

Maskolijos įstatymai ir žmonių tiesos.

Apginėjas Liebknecht rodo platinamus Rusijoje paveikslus apie karę su japonais

ir klausia prof. Reussnerio, ar ans pažįsta tuos neišpasakytai biaučius paveikslus, kurie tik atšiaurumą gimdo, ar toki paveikslai gali būt cenzūros leisti platinti?

Prof. Reussneris tai patvirtina. Viens tų paveikslų parodo, kaip kazokai mindžioja su kojomis japono galvą, kad smegens tyška, kits — kaip perlaužią japono koją į 2 dali, trečias, anot parašo, „mindžioja japono snukį ir išmuša dantis“.

Apg. Liebknecht. Sako, kad Rusijos ūkininkai laiką japonus ne už žmones, bet veikiau už beždžiones ir biauribes.

Reussneris užtėmija, kad ant japonų žiūrima, kaipo ant netikusios žmonių padermės.

Apie Rusijos bausmių įstatymus p. R. suteikia tokias žinias:

Tie įstatymai apima tiktai vieną dalį viešpatystės įstatymų, susstatytų ant istoriško pamato teip, kad visa kas pasenę yra išmesta iš teksto ir patalpinta žemai, pasargų vietoj. Kalbant § 241-am (Hochverrats-Paragraph) apie gyvastį, sveikatą ir garbę caro, žodžius „priešais garbę“ reikia suprasti kaipo faktišką užpuolimą. §§ 245 ir 246 (Majestätsbeleidigung) kalba apie „negerbimą“, bet tas reiškiny apima ir nusidėjimus už „užgavimą“. Kaipo teistojis aš nebūčiau baudęs mirtim pagal § 241 lenkų sodiečius, iškoliojusius carą, bet būčiau prisitaikęs prie §§ 245 ir 246.

Prasmė rusiškosios bausmių knygos sutinka su tokiu aiškinimu; bet jeigu ir nesutiktų, tai teipgi būtų menkas argumentas: visas tas įstatymas atsirado netikėtai, teip kad kiti nusidėjimai visai nėra apimti kokio nors bausmių įstatymo; antai, viešosios demonstracijos yra baudžiamos, kaipo viešpaties užgavimas (Majestätsbeleidigung). §§ 241, 245, 246 atsirado 1845 m., §§ 245 ir 246 buvo pertaisyti 1863 ir 1885 m. Derybinis paragrafas (Gegenseitigkeits-Paragraph) 260 atsirado 1858 ir reikalauja viešai apskelbto įstatymo arba tam tikro sutarimo tarp viešpatysčių (Staatsvertrag). Be minėtos bausmių knygos yra da slaptingi svietiško ir bažnytinio turinio bausmių „ukazai“, kurių ikšiol yra publikuoti 3 tomai, vienas mano redaguotas.

Bet niekur nėra įstatymo arba sutarimo, kurio reikalauja § 260.

Prokuroro pagalbininkas drs Caspar: Bet apskritai tamsta neabejoji, kad ukazas turi tokią pat vertybę, kaip kiti įstatymai.

Apg. Liebknecht. — Ak tamsta, man pritarai, kad nusikaltimas prieš žemės davą (Hochverrat) tai yra vis vien ką lauzymas konstitucijos tiesų. Bet šitos tiesos Maskolijoje ir Vokietijoje, man rodos, teip yra yvairios, kad apskritai negali būti tarp jų dviejų apsiginamojo ryšio.

Pirmsėda. — Ak tik apie tai negalės žinovas nieko pasakyti.

Apg. L. Ar teisybė, kad faktiškai caro savarankiškumas (Selbstständigkeit) yra valdininkų prašalintas ir valdžia yra perėjus iš jo rankų į rankas biurokratijos, apie ką tankiai tenka skaityti laikraščiuose?

Prof. R. Ak ir senovės vokiečių viešpatystė, kaip rašoma, buvęs absoliutizmui toks pat pavojus. Maskolijoje caras yra visiškai neapribuotas, o valdininkai ir turi neapribuotą valdžią. Viens pašauktas valstijinių tiesų žinovas Maskolijoje sako: aukštai viešpatauja oficiališką melagystę, o žemai neapribuota valdininkų saualė. Jis vadina žemesniuosius valdininkus pašomis. Dagi labai užsilikę istorikai nurodė tą faktą kaip pasekmę įvedimo ministerinės sistemos. Kad caras yra be galios, o biurokratija visagalinti, tam yra ypatingos priežastys. Visupirma yra stoka tvirtų valdininkystės įstatymų. Valdininkai gali būti atstatyti nuo vietos, jei tik jie nustoja išsitikėjimo. Tai yra garsusis trečias perskyrimas 788 artikulo trečiam ryšį viešpatystės įstatymų sąstatos. Toliaus valdininkai negali būti patraukti teisman be aukštesnės valdžios leidimo. Bet ir tuomet jie yra teisiame tokio teismabučio, kuris susideda veik iš vienių valdininkų.

Apg. L. Kokios yra pamatinės tiesos Maskolijoje?

Prof. R. Maskolijoje nėra jokios tiesos tikėjimo dalykuose. Šitai, yra užginta pereiti iš viešpataujančio tikėjimo į kitą, dagi pereiti į kokią nors pripažintą atskalą galima tik leidis vidaus dalykų ministeriui. Perėjęs į vokišką atskalą nustoja visų tiesų ir tampa išsiūstas į Sibiją. Apleidęs grekų-katalikišką tikėjimą nustoja visų valstiečio tiesų, teipgi tiesos auginti savo vaikus. Beto yra da daug administracijinių padavadijimų. Dvasiškoji vyriausybė gali kiekvieną neištikimą (verdächtigt) įtupyti į kalėjimą, arba į klioštorių, arba

išsiųsti į Sibiją; nes šalia svietiškojo yra da bažnytinis teismas (Verschickungsverfahren).

Apg. L. Koks yra stovis rusiškųjų žydų?

Prof. R. Jiems uždrausta gyventi pasieny, miestuos, verstis tūlais amatais.

Apg. L. Kokios yra spaudos tiesos?

Prof. R. Ministeris vidaus dalykų kiekviename laike gali kiekvienam laikraščiu atimti tiesą talpinti apgarsinimus arba viešai jį pardavinėti ir užginti perkratinėti tūlus klausimus. Apšvietimo ministeris, vidaus dalykų ministeris ir prokuroras šventojo sinodo gali kiekvieną laikraštį kiekvienoj valandoj uždengti. Beto da yra bažnytinė cenzūra, karūmeninė cenzūra, tam tikra viešųjų knygynų cenzūra, liaudės knygynų cenzūra ir tt.

Apg. L. Kokios yra susirinkimų tiesos?

Prof. R. Susirinkimai pavesti pilninteliai policijos valiai. Ji gali leisti juos laikyti, arba uždrausti, kaip ji nori.

Apg. Schwarz. Ar gali koks nors įstatymas būti panaikintas slaptu ukazų?

Prof. R. Dagi įstatyti nusprendimai (Urteil) gali būti permaintyti administracijiniu būdu, antai, kas yra nubaustas išsiuntimu į Sibiją, gali būti nugabentas ant viso amžiaus į Šlis-selburgą.

Apg. Schwarz. Ar teistojai gali būti nustatyti nuo vietos?

Prof. R. Ne, bet užtai tankiausiai būna paskiriami teistojais vadinami teistojų vietininkai, ir tie lengvai gali būti nustatyti nuo vietos.

Apg. L. Ar nekalti streikai ir demonstracijos yra leisti?

Prof. R. Ne, visa tai yra aštriai užginta.

1-mas Prok. drs Schütze. Aš girdėjau, kad paskutiniame laike tapo leisti nekalti streikai, kuriems rūpi vien pagerinimas darbo sąlygų.

Prof. R. Vienas aukštas ministerijos valdininkas, vardu Zubatov, gavo slapčia valdžios leidimą ir bandė Maskvoj ir kitur traukti darbininkus į slaptas organizacijas. Bet kilus streikui Odesoj ir netikėtai plačiai jam išsiplėtojus, Zubatov buvo atitrauktas nuo savo misijos ir jo draugystės tapo aštriai užgintos.

Apg. L. Koks yra apšvietimo stovis Maskolijoje apskritai?

Pirmsėda. Ak tik yra žinoma, kad Maskolijoje yra sulyginant mažai alfabetų.

Prof. R. Teip, kas be tam tikro ministerio leidimo mokina skaityti ir rašyti, tas būna aštriai baudžiamas. Valdžia bijo, kad toks mokymas nebūtų surištas su draudžiamais siekimais.

1-mas Prok. drs Schütze. (labai garsiai) Aš meldžiu man išaiškinti, kokį sąryšį turi šits klausimas su procesu.

Pirmsėda. Apginėjai, matomai, nor išliūdyti, kad Maskolijoje nėra prieglaudų nė dvasiai, nė tiesai (kein Rechts- und Geistesleben).

Apg. L. Ištikrųjų man labai svarbu yra visa tai konstatuoti. — Kokia yra teismų procedūra Maskolijoje?

Prof. R. Įžengiamasis tyrinėjimas yra vedamas žemesniojo žandarų apiciero po prokuroro priežiūra. Raportas eina į aukštesniąją instanciją, ir ministeris justicijos nusprendžia, ar procedūra arba procesas turi būt vedamas teismo, ar administracijos. Diemsiems nusikaltimams teisti būna kompletojami ypatingi teismabučiai iš teistojų, bajorų vado, bulmistro ir vaito. Bet kiekviename ypatingame atsitikime justicijos ministeris gali paskirti ypatingas procesų formas ir nurodyti baismėms saikus.

Galiausiai, da pirm dešimties metų tapo visa Maskolija įstatyta į padėjimą apgultos šalies (осадное положение). Pertai visokį nusidėjimai iš valios gubernatorių ir generalgubernatorių, gali būt pavesti kariškiems teismams.

Apg. L. Ką galėtum Tamsta pasakyti apie baumes apskritai, o ypatingai apie plakimą rykštėmis?

Prof. R. Kaip rodo tam tikri valdžios pranešimai, pirmutinis didelis plakimas rykštėmis sodiečių atsitiko Charkove. Iš pradžių tą apsjėimą laikyta už valdininkų saualę, bet vėliau išėjo į eikštę, kad jis pasiremia ant vieno slapto ukazo Aleksandro III.

Apg. L. Ar politiškieji prasikaltėliai ir moteris buvo teipgi plakami, dagi mirtinai?

Prof. R. Aš nemačiau, bet žinau, kad dėlei tokio apsjėimo apkaltieji tankiai keldavo protestus, atsisakydami valgyt (Hungerstreiks).

Apg. L. Ar Tamista žinai, kad neištikimieji policijai studentai varu buvo imami karūmenėn.

Prof. R. Teip, jie buvo siunčiami į armiją ant viso savo amžiaus, visi be skirtumo, ne tik sveiki bet ir ligoniai, dagi luošieji; po Karpovičiaus attentato tas padavėjimas tapo prašalintas.

Apg. L. Ar tik neapsunkintas yra rusams įstojimas į užsienio aukštąsias mokyklas?

Prof. R. Už iševystę be tam tikro valdžios leidimo yra paskirta baismė konfiskuoti išėjusiojo turta. Ypatingi pada-

vadijimai yra dabar išleisti už lankymą Laisvojo Paryžiaus Universiteto.

Apg. L. Gal Tamista ką žinai apie Rusiškai - Aziatiškąjį Departamentą, kurio tikslas esąs vesti politiškus reikalus artimesniuose ir tolymesniuose rytuose, teipgi ant Balkanų pusiausio? Ar nepažįsti kartais Tamsta R. Leonov'o knygos, išleistos 1893 m. pas Vilhelmi Berlyne? Ta knyga išėjo dėka Petrovui, pirmsėdai bulgarų tautiškojo susirinkimo, ir Sofijos bulmistru; joje buvo apgarsinti slapsti dokumentai Rusijos politikos rytuose su sunkiais išmėtinėjimais Rusijos valdžiai; Azijatiškasis Departamentas yra kaltinamas už tankius anarchistiškus darbus (Bombenanschläge) Bulgarijoj ir Persijoj. Pagalios paskutinio laiko atsiliepimai tam departamentui išmėtinėja teipgi prigulėjimą prie užmušimo serbų karaliaus ir karalienės.

Prof. R. Tie visi dokumentai yra slapsti, aš jų nesu matęs. Bet aš esu matęs tą knygą, ir paviršutinė tų dokumentų forma išrodo tokia kaip ir tikrųjų.

Apg. L. Ar galima yra Rusijoj įgyvendinti nors menkas reformas legališku būdu?

Prof. R. *Ne, dagi nėra tiesos prašyt* (kein Petitionsrecht). Valščiai turi rūpintis vien savo vietiniais reikalais ir neprivalo kreiptis prie caro. Tiesa, bajorų draugovės turi tą tiesą, bet jiems nevalia perkratinėti viešųjų klausimų. Tvero gub. bajorai buvo neseniai už tai papeikti.

Apg. L. Ar Tamsta pažįsti Loris-Molikovo projektuotas reformas?

Prof. R. Jos reikalauja stovinės konstitucijos (ständige Verfassung), pasiremiančios ant zemstvų, turinčių patariamąjį balsą.

Apg. L. Aš paakinu visus ant to dalyko, kadangi dagi toks nesumanus teroristas, kaip antai Burcev, laiko terorizmą už netikusį įrankį, dagi tuomet, jei bent minėtos reformos būtų įsikūnijusios.

Prof. R. Aleksandras I užsiėmė tomis reformomis, Aleksandras II, trumpai prieš jo užmušimą, jau buvo pasirašęs po tokia konstitucija, kurios visi rusofilai nori.

Apg. L. Carui išmėtinėja, kad jis sulaužęs prisaiką, permainydamas finų konstituciją. Ką tamsta apie tai žinai?

Prof. R. Po teisybei, pagal finų tiesas permainymas konstitucijos nėra galimas be pritarimo šalies atstovų. O kad visgi tatai įvyko, tai išėjo sulaužymas konstitucijos. Finija buvo pirma atskira viešpatystė, ir daugumas ją ir dabar da laiko už tokią, nors fragmentarišką.

Apg. Haase. Ar yra Rusijoje užiman-tieji aukštas vietas valdininkai, buvę kitą-šyk Sibire?

Prof. R. Labai daug!

1-mas Prok. drs Schütze. Ar Tamsta dabar netarnauji Maskolijai?

Prof. R. Aš atsisakiau nuo savo vietos po studentų sukilimų Tomske. Tuomet du studentu policija apkūlė ir nuplakė. Univer-siteto senatas vienbalsiai nutarė nusiųsti mi-nisteriui apšvietimo telegramą, užstojantį už studentus. Aš keliavau į Peterburgą. Mini-steris apšvietimo neįtikėjo mums, galiausiai užbaigė tą tyrinėjimą žandarų komendantas fon Vahl. Aš apleidau katedrą, bet da ir dabar turiu orderį š. Andriejaus III kliasos.

Nacionalizmas.

Stebėtinas dalykas! Vieni, ar tai gryo ar maišyto kraujo, lietuviai darbuojasi su pasišventimu dėl labo savo tautos, savo tėvynės; kiti, nė kiek ne blogesnio kraujo būdami, tik šypsosi, išgirdę atkreiptą į juos žodį, kviečiantį prie bendro darbo. „Tuščias darbas!“ — išgirsi nuo sav lygio inteligento: „juk visos tautos galiausiai susilies, ir liks viena nacija: tai rodo bėgis kultūros ir civilizacijos, kam-gi be-trukdyti šią dalyką, gaivinant mirštančias tautas?“ Nuosekliai kalbėdamas turėtų toks inteligentas pridurti: taigi verčiau gaišinti tautų atgyjimą arba stačiai jas naikinti, norint įgyti garbę kultūros bei civilizacijos platintojo.

Bet inteligentas dar teip nenušneka. Jis sako: „verčiau darbuotis ant naudos visos žmogijos!“

Nesmagu aiškinti intelligentui, jog žmo-gija nėra vienoda ir vienoki cielybė, prie kurios tik ženkl žingsnį — ir jau žibėsi vi-duryj jos. Juk pati prigimtis dalina žmogiją į rases, tautas ir tt.; o politiškai-sociališkas surėdymas skiria į yvairias viešpatystes: monarchijas, respublikas, valstijas ir tt. Tei-sybė, visus tuos skyrius vienyja kultūra ir — jau mažesnė daly — civilizacija, pažymė-damos kiekvieną ar šikiu ar tokiu tobulumo laipsniu, bet viršui parodytas skirtumas nie-kur nepragaišta. Todėl gi pradėdantis dirbti nors ir ant naudos visos žmogijos negal ne-prigulėti prie kokio-nors jos skyriaus.

O kodėl neužlaikyti prigimtą ryšį su savo tauta? Ar tai neverčiau? Juk, kas dirba ant tautiškos dirbos, tas atlieka sykiu dvi pri-derystes: dirba žmogijai ir pildo dorišką pareigą sulig savo tautiečių. Jis nėra kokiū-ten piratu, plėšiančiu ir naikinančiu žmogijos labą, arba tirionu, slėgiančiu liuositybę žmo-gijos dvasės, jeigu jis tobulina kultūrą ir civilizaciją ant tautiškos dirvos. Dagi inter-

nacionališkosios pakraipos civilizacijos: socia-listiškoji ir klerikališkoji supranta svarbumą tautiškų ypatybių ir neniekina šitų apsi-reiškimų.

Dirbantis ant tautiškos dirvos turi ku-geriausiai suprasti vertybę ir reikalingumą savo darbo. Jam neišpuola vaikščioti, pri-merkus akis, jei jis gal drąsiai plačiai žiūrėti.

Priešininkai tautiško darbo, tikrieji žmo-nijos sąnariai (teip apie save mano kai-kurie lietuviai-intelligentai), nesulaukę kalbos un-iversališkos, tinkančios visai žmogijai, gri-biasi už ruskos, lenkiškos arba vokiškos, by tik ne už lietuviškosios ir bejieškodami centro žmogijos gyvena Rusijoje ir kitur-kur, by tik ne Lietuvoj. Jie kaipo tikriausj vaista išvaikymui tautiškų svajonių nurodo tarp kitko ir raštus Kautskio, paveikslan: Nacio-nališkumas mūsų laikų.

Perkratinėti mintis Kautskio ir parodyti, kiek jos pakerta vertybę tautiškosios idėjos, aš ir užmaniau šitame straipsnelyj.*)

„Gal nė vienas žodis, sako Kautski, teip plačiai nėra vartojamas paskutiniuose lai-kuose, kaip žodis *nacionališkas*, labiausiai Vokietijoje. Ištikro, nacionališka idėja daro didelę įtekme ant tautų dabarnykščios kul-tūros. Kur priežastis šito? Ar ji nesislepia pačioj prigimtyj žmogaus? Ar prigulėjimas prie nacijos nėra tas pats, ką prigulėjimas prie rasos? Teisybė, nekurie prilygina naciją rasai. Bet ištikrujū nėra teip. Paveikslan, Vengrų nacija susideda bent iš trijų rasų: arijonų, semitų ir mongolų. O ką besakyti apie Anglų, Vokiečių, Prancūzų nacijas, susi-dėjusias iš daugybės tautų? Taigi tarp sąnarių vienos nacijos gal ir nebūti jokios prigimtos gentystės!“

Norėdamas išrišti aukščiaus statytą klaui-simą, Kautski grįžta į gilią praeitį, kuomet nebuvo nė ženklo nacijų dabarnykščioj prasmėj.

„Kuomet žmonių kuopas jungė kraujo gentystė, tuomet, sako K., mes randame tik tautas, kurios dalinasi į gimines. Kilmė, o ne gyvenimo vieta jungė kiekvieną prie giminės ir tautos. Bet likus žemdirbystei svarbiu pramonės būdu, tūlos tautos su savo sąnariais liko prijungtos prie žemės ir nuo to laiko prigulėjimas prie tautos reiškė tą-pat, ką prigulėjimas prie tūlos vietos ant žemės. Mažos bendrovės, įsikūrusios dėlei žemdirbystės reikalų, prisilaikė kraujo gen-tystės, lygia dalia kaip ir žemės bendrystės. Jos gyveno pačios sav, nė nuo ko nepri-

*) Neturėdami po ranka Kautskio rašteliū, mes negalime kontroliuoti nė vertimo, nė įsileisti į kritiką Kautskio išreikštų nuomoniū. Tą darbą atidedam kitam sykiui. Red.

gulėdamos. Siaurus savo reikalus pakakindavo savo darbo vaisiais. Jeigu ką gabeno iš svetur, tai tik kokius-nors menkos vertybės daiktus, ir tai retai. Tokiu būdu bendrovės laikėsi visai išsiskyrusios, tik koks-nors ypatingas paojus jungdavo jas prie bendros kovos, bet praslinkus paojui jos vėl išsiskaidydavo. Apie nacionališką vienybę arba kalbą da nebuvo girdėt. Ekonomiška izolacija (atsiskyrimas) bendrovių gamino tik tarmes ir užlaikė jas tarp bendrovių vienos tautos. Komunizmas gyvenime atskirų bendrovių šalino viską, kas galėjo jas suartinti vieną su kita, ir tik užėjus permainoms būdo produkcijos pradėjo jos jungties.“

„Tris buvo aplinkybės, kurios išvien arba skyrium traukė bendroves ir tautas į nacijas: pirma — nuošaliniai priešai, antra — prigimties spėkos ir labiausiai trečia — tavorų išdirbystė ir prekyba.“

Kuolaik tautos gyveno iš medžioklės, žuvininkystės ir ganevos, tuolaik jos negalėjo turėti stiprių priešų, nes pačios nebuvo turtingos ir nebrangino savo apgyvenimo vietos. Bet gyvendamos iš žemdirbystės tautos prisiriša prie vietos: ji jiems brangi, tę jos sukrauna sau turtus ir platinasi. Užtai ir atkreipia ant savęs akį aplinkinių tautų. O jei šitos tautos dar tebėra nomadais, jos ir pradeda užpuldinėti ir plėsti svetimą lobį. Norėdamos apsiginti nuo šitų priešų ūkiškos bendrovės susijungdavo, vieno vado valdomos. Jeigu kaimynai būdavo neramūs, tad vadas užsilikdavo ir laike santaikos. Tokiu būdu susivienijimas tarp ūkiškųjų bendrovių stiprėjo, susinėsimai tarp jų dauginosi, solidariškumas brenodo, tarmės atskirų bendrovių artinosi ir vieton jų tobulinosi nacionališka kalba, o vieton partikuliarizmo — centrališka valdžia. Čia jau matom pradžia to, ką vadiname nacionališkumu.“

„Kitos tautos labiau buvo po įtekme antrojo faktoriaus, t. y. prigimties spėkų. Kad ūkiškos tautos apsigyveno kloniuose upių, jos papuolė po upių įtekme. Upė liko joms dievu, kurs savo valia galėjo suteikti joms badą per tvanus. Ūkininkas išspradžių rūpinosi išmelsti sav gerovę nuo šito dievo. Bet pritrėmas vėliaus parodė jam tikresnį būdą pagalbos. Jis suprato ilgainiui, jog tvanas atsitinka periodiškai, jog padarius pylimus galima praleisti vandenį pro šalį užsėtos dirvos, arba užturėti jį kloniuose sausam metų laikui. Bet tokį darbą tegalima atlikti tik bendromis spėkomis. O tam tikslui reikalinga sandora bent tarp keletos bendrovių, reikia prie tokio darbo pavesti savo spėkas vienai valdybai. Teip užgimė pradžia nacionališkumo rytuose, kur upės turėjo didelę

įtekme: Egipte, Indijoj, Kynuose. Tokiu būdu ekonomiškai reikalai sujungdavo bendroves į nacijas ir sutverdavo centrališką valdžią, kuri įgydama spėkas, labiausiai rūpinasi ištobulinti nacionališką kalbą, rašliavą, dailę ir pilosopiją. Ūkininkams ir vergams nepasiekiamas buvo toks nacionališkias gyvenimas.

Ištobulinimui nacionališkumo dabartinėj prasmėj reikalinga buvo sunaikinti skirtumą bendrovių, padaryti iš jų vieną organizmą. Tai įvyko, tik išsilavinus tavorų išdirbystei ir prekybai. Europoj jos lavinosi ilgainiui. Amatai atitraukė dalį ūkininkų nuo žemės į tas vietas, kur būdavo valdžia arba aristokratija. Tose vietose amatininkai dirba visai apylinkei, ne tik vietiniams gyventojams arba miestelėnams. Interesai miestelėnų ir ūkininkų liko priešingi, bet papildą vieni kitus. Tarp jų susitvėrė išdirbių mainikavimas. Lavinantės pramonės platinosi ir prekyba į tolimesnes šalis. Ta šalis laimėjo, kuri būdama stipresnė galėjo išreikalauti sav didesnių privilegijų. Čia vėl gema reikalingumas tvirtybės, vienybės ir sandoros tarp bendrovių, t. y. įkūrimo stiprios nacijos. Stiprumas nacijos gvarantuoja pirklystės pasisekimą. Iš antros pusės prekyba plėtodamos po svetimus kraštus daugino turtus ir stiprino naciją. Ne tik internacionališka, bet ir vidurinė prekyba stiprina nacijas. Prekyba visuomet centralizuojasi tose vietose, kur susiremia keliai iš pakraščių. Šitokion vieton sueina iš visur pirkiniai, iš čia ir skaidosi į pakraščius. Visa apylinkė tvirtai prisiriša prie savo centro, t. y. prekybos vietos. Toks centras auga, lieka dideliu miestu, kuriame koncentruojasi ne vien ekonomiškias bet ir intelektuališkas gyvenimas. Kalba šitokio miesto įgyja svarbumą: ją vartoja pirkliai ir šviesuoliai. Ji degraduoja ne tik tautiškas tarmes, bet ir universališkąją bažnytinę kalbą. Viešpatystės valdžia prisitaiko prie ekonomiškųjų aplinkybių ir centralizuojasi didžiamjame mieste, kurs dabar jau įgyja svarbumą ir politiškuose siekimuose. Ugis kapitalo dar suskubina šitokią evoliuciją. Kapitalistiškoji išdirbystė visur pakerta naminę išdirbystę, kartu ir tas institucijas, kur šita pastaroji giliojoja, kaip va — šeimyną ir bendrovę. Gerovė žėdno pradėma prigulėti nuo gerovės ir tvirtybės visos nacijos. Aukštas stovis nacionališkiosios kapitalistiškiosios išdirbystės pagerina net ūkininkų padėjimą, nes brangiau moka už jų produktus: duoną, mėšą ir tt. Atitrauktas nuo žemės darbininkas teipgi naudojasi iš vienybės ir tvirtybės nacijos. Jam reikia, kad visa teritorija būtų jam atvira, idant lengvu būdu rastų sav uždarbį; jam

reikia, kad nacionališkąjį išdirbystę ir prekybą lavintųsi, idant jo uždardis augtų. Žodžiu, vienybė ir tvirtybė nacijos — visiems naudinga ir reikalinga. Taip buvo surištas ekonomiškasis progresas Europoj, pradėdamas nuo XIV amžiaus, su nacionališkumu. Geografiškas padėjimas teritorijos teipgi prisideda prie nacių kilimo. Neperžengiami kalnai ir balos trukdo susinešimą ir susirišimą į vieną naciją, o keliaujamos upės kuomgeriausiai jungia gyventojus viso jų basseino. Apart to neperžengiama prigimties riba užstoja nuo užpuolių priešų. Todėl norint įgyti geras ribas, nacijai prisieina prijungti tokius pakraščius, kurie visai to nenori, nes jų ekonomiškiai interesai yra priešingi.“

„Bet pačiu svarbiuoju faktoriu buvo kalba, nes ji yra reikalingiausia susinešimui. Be savytarpinio susipratimo negalima jokia pramonė ir prekyba. Todėl tos bendrovės ir tautos pirmiau ir lengviau susijungė į nacijas, kurios turėjo artimas kalbas arba vartojo vieną tą-pat.“

Beto daugybė aplinkybių tvėrė dabarnykščias nacijas ir nė viena iš jų neatsirado lygiu būdu. Vienok visos jos išlavino vienokis ekonomiškasis ūgis — kapitalistiška išdirbystė ir prekyba. Dabarnykščios nacijos neprilygsta senobiškoms, kur vergai ir net ūkininkai nedalyvavo nacionališkame gyvenime, dabar gi ir proletarijus ir ūkininkas ir buržuas — visi dalyvauja jame. Vienok dabarnykščia nacionališka idėja yra buržuaziška idėja. Buržuazija ir nacionališkumas mūsų laikų auga ant to-pat arimo; jos išsitobulino savytarpinėj sandoroj.“

„Kol buržuazija buvo revoliucijoniška, kova už vienybę ir tvirtybę nacijos buvo kova pasišventimo prakilnių vyrų, kurie kentėjo ir mirė už savo idėją, nereikalaudami pagiros. Dabar gi nacionališka idėja liko tik priedanga, po kuria slapstosi spekuliantai ir karieristai. Ekonomiškasis pamatas jos liko dabar aiškus, sako K.“

Tokiu būdu Kautski, beaiškindamas, kodėl teip labai sveria nacionališkąjį idėją, priėjo prie to, jog nacionališkumas yra pažadintas ekonomiškųjų reikalų, o nacionališka idėja, kaip idėja, teatsiradusi užgimus tarp-tautiškai prekybai ir kapitalistiškai išdirbystei. Tikroji nešiotoja tos idėjos esanti buržuazija. Bet ir kitos luomos draugijos prijaučiančios jai. Pagalios, sako K., klasiška kvorma dabarnykščios viešpatystės turi būti nacionališkąjį viešpatystę. Bet kadangi visos klasiškos kvormos tegyvuoja tik kaip tendencijos (paveikslan, klasiška kvorma išdirbystės, anot K., yra plati kapitalistiškoji, bet gret su

ja yra ir senobinių kvormų palaikos), lygia dalim nėra dabar grynos nacionališkos viešpatystės, kuri apimtų visą naciją ir kartu nelaikytų savyj dalių kitos nacijos. Europoj dabar maž tēra viešpatysčių, paremtų ne ant nacionališkumo; jos ir negal vadintis dabarnykščiomis. Tokios yra: respublika Šveicarija, Austrija, Rusija. Žemės Austrijos susijungė ne dėlei ekonomiškųjų reikalų, bet dėl paojaus, kurs gražojo XV—XVII amžiuose nuo Turku pietiniams Slavėnams, Vengrams, Čekams ir ryt-pietiniams Vokiečiams. Bet kad XVIII amž. pranyko paojus nuo Turku, iširo ir vienybė Austrijos žemių. Politikai mėgino sutverti vieną austrišką naciją. Tam tikslui turi tarnauti mokyklos, biurokratija, kariūmenė, bet šitos nieko negal siekti, nes nėra ekonomišką susinėrimo interesų aukščiaus minėtojų tautų, nėra vieno ekonomišką organizmo su vienu centru. Viednius nėra tokiu centru: išdirbystė ir prekyba persikėlė į Budapeštą ir kitus pakraščių punktus. Skirtumas kalbos, geografiškųjų ir ekonomiškųjų išlygų kraštų Austrijos neduoda joms susijungti. Sunku būna sutaikinti kraštus, kurie rūpinasi lavinti savo pramonystę ir tuom jau kenkia savo kaimynams. Nėra labai ką kalbėti apie klausimą kalbų. Jam Kautski mažai teskiria svarbumo. Irlandija, sako K., duoda gyvą pavykslą, kaip dar maž tēra — išrišti šitą klausimą. Per keletą 100 metų Anglai rūpinosi sunaikinti airių nacionališkumą: įvedė tenai savo kalbą, rašliavą, mokslą, dailą; bet nesuliejo į vieną naciją, nes jų ekonomiškiai interesai tebeliko priešingi. Airiai tebėra kolonija, kurią anglai eksploatojoja, konkurentu jų, kuriam anglai rūpinosi sparnus pakirsti. Ekonomišką tobulinimąsi airių jie trukdė visokiais būdais: laikė juos be apšvietimo, naikino manufaktūrą, ardė uktverystę, vienok nepasiekė tikslo — nacionališkos vienybės. Paveikslas airių rodo, kaip surišta yra ekonomišką gerovė tautos su nacionališką savystovyste, o paveikslas Austrijos patvirtina, jog nėsant nacionališką viešpatystę negal lavintis ekonomiškai.

Kova už nacionališką vienybę ir savystovystę tęsiasi jau daug amžių: tai yra kova centralistų su partikuliaristais pačioj nacijoj ir kova tarp nacių už ribas, už prekybos privilegijas už būvimą pačių nacių. Šita kova išauklėjo savas tradicijas, napykantą, kuri perėjo į instinktą, teip jog dabar nacionališkasis jausmas liko faktorium, kuris veikia patsaviškai be ryšio su ekonomišką padėjimu krašto ir net dar kenkia jam. Susivienijimas bendrovių į nacionališką viešpatystę stipriai pakėlė jų ekonomišką lavinimosi, bet pasiekus nekuro laipsnio tasai skirtumas pačių

nacijų lieka visai nereikalingu, net darosi tormazu tolymesniam lavinimuisi. Dabar-nykštis stovis kapitalistiškosios išdirbystės reikalauja labai išsiplėtojusios nacionališkos viešpatystės. Sykiu su augimu išnašumo darbo, auga teipgi ir reikalingumas kuoplačiausios rinkos, t. y. visasvietiškos, arba panaikinimo ribų tarp nacijų. Tokiu būdu dabar nebegana vidurinės rinkos dėl nacijų su kapitalistiška išdirbyste. Reikalinga dauginti kolonijos arba plėsti ribas savo teritorijos, idant užganėdinti būtų išdirbystės reikalai. Taigi mažosios nacijos neįstengdamos šito padaryti turi susidėti su kaimynais į vieną viešpatystę. Vengrai ir čekai, paveikslan, skubinasi dabar praplatinti savo nacionališkas ribas; tai reikalauja jų ekonomišką padėjimas. Jiems lieka: ar tapti didžiomis nacijomis arba visai pragaišti.

Platinimas, padėkim, Čekų kalbos nepadės jiems įgyti tiek plataus krašto jų ekonomiškais reikalams, kad būtų užtikrinta jų savystovystė. Kapitalizmas tobulinas greičiau, neg čekų nacija, už tad šita ir turės papulti įtekmei kaimynų vokiečių. Senieji Čekai aiškiai supranta reikalavimus kapitalizmo ir todėl neniekina vokiškos kalbos, tuo tarpu jaunesni — valščionys ir smulki buržuazija —, kuriems vokiška kalba neturi ekonomišką svarbos, jos nekenčia. Bet kapitalizmas sunaikys valščionis ir smulkia buržuazija, o kartu su jais ir čekų nacionališkumą. Tegul čekai ramina save tuo, jog ir didesnių už juos nacijų bus toks-pat likimas.

Sparčiai auga kapitalistiškoji išdirbystė ir pramonė, o ant visasvietinės rinkos konkuruoja jau visos civilizuotos nacijos. Maž tēra — žinoti vieną kalbą: kas jų daugiau žino, tas laimi. Tokiu būdu reikalinga turėti vieną kalbą tarptautiškiems susinėsimams. Žinoma, nėra reikalo sutverti kokią naują kalbą, reikia tik vieną iš vartojamųjų pakelti į visasvietinę. Ekonomišką sąlygą parodys, kuri iš kalbų gaus viršų. Tautų kalbos, sako K., įgis tokią-pat vertybę, kokią dabar turi seni baldai. Juk ir dabar norint ką pranešti visam svietui, reikia kreipties prie didžiųjų nacijų kalbų.

Reikalingumas universališkos kalbos yra ženklų netiktai vienyjimosi civilizuotų nacijų į vieną ekonomišką kraštą, bet ir panaikinimo nacionališkų skirtumų. Nė viena iš nacijų negal dabar apsieiti be svetimųjų įtekmes ir būti ekonomiškai neprigulminga. Būtinai reikalingieji daiktai dažnai yra gabenami iš teritorijos trečiosios nacijos, kaip va: grūdai, akmeninė anglis, ir tt. Kas-karts nacijos artinasi viena prie kitos, tarp jų ran-

dasi daugelis ekonomiškų konfliktų ir ryšiai. Kuomet pradžioj antros pusės pereito šimtmečio pakilo karė Suvienytose Am. Valstijose, tuoj nustojo siuntę iš Amerikos medvilnes ir Angliją sutiko baises krizis. Dabar gi žėdna nacija yra surišta ekonomiškai su kita, kaip anuolaik Anglija su Suv. Am. Valstijomis, ir tegul pakils karė — tuoj bus krizis daug sunkesnis už 1862 metų.

Vertė vidurinės rinkos mažėja, neš išnašumas plačios kapitalistiškos pramonystės auga daug sparčiai, neg nacionališkas suvartojimas tų išdirbinių. Užtad reikia užsieninės rinkos, kuri vienok ne teip greit randasi. Taigi dabar prieš mus nuolatina perprodukcija internacionališka, kuri yra tormazu ekonomiškam lavinimuisi.

Nors nacionališki stengimaisi iki šiam laikui buvo labai naudingi, bet jau dabar tapo pragaištingi, nes rūpestis apie vienybę, stiprybę ir savystovystę nacijos negal užtikrinti reikalingų rinkų dėl iškišimo išdirbinių kapitalistiškos pramonės. Aišku, jog dabar yra reikalinga reguliacija išdirbystės. Bet internacionališka reguliacija reikalauja permainų ekonomiškame gyvenime nacijų. Reikia panaikinti konkurenciją ir jos stimulų-pelną. Todėl buržuazija teip stropiai prieštarauja pasikėsimui šitam tiksle. Tik parduodant labai pigiai kapitalistai tegal nuveikti savo konkurentus, bet tokiu būdu jie tur nustoti savo pelno. Taigi per rando institucijas jie reikalauja nuo mažučių (t. y. nuo žemesniųjų kliasų suvartojančių dirbinius) pagalbos kvormoj mokesčių, premijų, maitų ir tt., tarsi dėl nuveikimo nacionališko priešo. Tokios politikos prisilaiko dabar kuone visos nacijos: rūpinasi lavinti savo pramonystę ir trukdyti kaimynus visokiais maitais, traktatais ir tt. Dėlėi nacionališkų stengimūsi nėra internacionališko solidariskumo ir tokiu būdu trukdosi ekonomišką lavinimas.

Tokia tai yra trumpa sutrauka veikalo K. „Nacionališkumas mūsų laikų“. Nacija, anot K., nėra nė rasa, nė tauta, o tik politiškas susivienijimas bendrovių dėl ekonomiškų reikalų. Bet nacijos neprilygsta teipgi ir viešpatystėms, nors joms rūpi ir jos stengiasi įgyti savystovystę. Teip viena viešpatystė, kaip va Austrija, gal turėti savjį keletą nacijų; teipgi viena nacija gal būti padalyta tarp keletos viešpatysčių, kaip va Lenkija. Sprezdamas, jog dabarnykščios viešpatystės turi būti nacionališkos, t. y. turi susidėti iš tokių bendrovių, kurias jungia vienoki ekonomiški reikalai (toks pamatas nacionališko teisingumo), K. toliau sako, jog mažosios nacijos turi būti prarytos didesniųjų, nes dabar to reikalauja kapitalistiškoji pramonystė! Ma-

tyti, jog pagal K. kapitalizmas yra viršiausioji instancija, kuri veikia savarankiškai be atžvilgio ant principo nacionališko teisingumo. Tokiu būdu K. pripažįsta blėdingumą nacionališkos idėjos mūsų laikuose, nes ji trukdanti ekonomišką išsitobulinimą. Nors ekonomiškai reikalai pažadina šitą idėją, bet dabar nesidžiaugia savo darbu! Kalta tam kapitalistiškoji pramonystė. Ji reikalauja panaikinimo skirtumo tarp nacijų, atvirų kelių prekybai, vienos kalbos susipratimui. Vienok dabartinė kvorma kapitalistiškos išdirbystės, kaip būdas gaminimo reikalingų mūsų gyvatai daiktų, nėra ideališka. Ji nėra teipgi galutiniu žingsniu progreso, o dar mažiau — tiesa prigimties. Už ką gi ją absoliutiškai gerbti, kaip kokį dievaitį, kultūroj žmogijos? Ant jos išpuola turėti valdžią protui, pačiam viršajam kultūros veikėjui. Juk pats K. sako, jog dabar kapitalistiškai išdirbystei reikalinga yra reguliacija! Taigi visa kapitalistiškoji pramonystė gal būti pamušta kitokia kvorma pramonystės — teip sprendžiu pasiremdamas ant progreso principo!

Reikalaujama pragaišties nacionališkumo, kapitalistiškoji pramonystė sykiu reikalauja savo vardan permainų civilizacijoj. Bet šitam tikslui ji pati nėra ganėtinai tobula. Ji pati slėgia civilizaciją sutverdama naująją vergystę (pulkai darbininkų yra vergai mūsų laikuose), gamindama perprodukciją ir baisius krizius. Juk civilizacija yra summa institucijų, rėdančių teisingą savytarpinį elgimąsi žmonių. Toki tur būti mūsų krikščioniškoji civilizacija.

Tokiu būdu ir kapitalistiškoji pramonystė ir nacionališkoji idėja, už paniekinimą prigimtų tiesų žmogaus, yra nusidėjusios prieš civilizacijos teismą. Juk prilaikytoja kapitalistiškosios pramonystės ir nešioja nacionališkos idėjos yra buržuazija — viena luoma draugijos, tačiau turtingiausioji ir privili-giuotoji draugijos dalis. Taigi šita luoma yra pergyvenusi savo amžių, nes ji kenkia civilizacijai.

Padalinimas žmogijos į skyrius, ar tai viešpatystės, ar nacijas arba bendroves yra neatbūtinamas, nes be to negalima jokia tvarka ant žemės. Bet kadangi pati prigimtis padarė anokį padalinimą, tai kamgi bejieškoti naujo dalinimo?! Sulyginimas visų žmonių teipgi negalimas: juk negal šiaurės gyventojai likti tropikų gyventojais, kontinento gyventojai — salininkais, arba kalnėnai — gyventojais didžiųjų lygiųjų plotų. Per daugelį šimtų metų igyto, kūno ypatybės negal pranykti ir neužkenkti stiprumui busiančiųjų kartų, jeigu ūmai apversti gyvenimo aplinkybes. Kultūra, kaip pažinimas prigimties spėkų ir mokėjimas jas valdyti, lygia dalim ir civilizacija

gal apsiaubti visą žmogiją, apsireikšdamas visokiuose laipsniuose, bet jos pačios dėl savo tobulinimosi arba progreso reikalauja sav yvairios dirvos ir todėl nenaikys prigimties skirtumo, kuris yra joms šaltiniu yvairumo. Taigi tautos negal būti sunaikintos, jeigu jos ieško kultūros ir civilizacijos, nes šitos reikalauja jų!

Visuose savo protavimuose K. nenužengia nuo ekonomišką pamato. Dvasišką pusę gyvenimo K. visai ignoruoja. Tik vienoj vietoj jis užsiminė apie nacionališką instinktą, gimdantį neapykantą tarp nacijų. Negal būti, jog nacijos visai neapreikšė jokios dvasiškos vertybės, nes mes žinome, jog jos lavina kultūrą ir civilizaciją. Juk nacionališką žmogėdystę, t. y. naikinimą tautų negali laikyti už apsireikšimą civilizacijos. K. į visą ką žiūri tik materialistiškais akimis. Už tad lieka nenuosekliu. K. sako, jog kalba turėjo didžiausį svarbumą susitveriant nacijoms, bet šnekėdamas apie kovą airių su anglais, jis sako, jog atėmimas nuo airių jų kalbos t. y. užmetimas jiems angliškiosios nieko nesiekė suvienijime jų į vieną naciją. Arba dar kitas paveizdas: airius, čekus ir kitas tautas K. vadina nacijomis, o gal teisingiau būtų vadinti tautomis, nes jas vienyja ne tiek ekonomiškai reikalai, kiek pati prigimtis ir dvasiškas jų gyvenimas.

Supratus K. nuomones apie nacionališkumą mūsų laikų, drąsiai gali tvirtinti, jog nacionališka idėja neprilygsta tautiškajai. Šita liečia ir guodoja dvasišką gyvenimą mažiau už ekonomišką, jos siekiai yra teisingesni ir ji negal likti žmogėdiška. Prie jos netur geliuoti buržuazija su biurokratija, o tik demokratija, t. y. apie draugijos reikalus turi pareigą rūpintis visi tautiečiai, o ne viena turtingoji luoma. Gyva paveikslas kas link įsikūnyjimo tautiškos idėjos mes matome Austrijos viešpatystėj ir ant Balkanų pussalio.

Nors daug yra vienodumo tarp tautiškos ir nacionališkos idėjos, vienok vertybė tautiškosios idėjos prieš teisybės principą yra daug didesnė. Ji turės ateitį tik tuomet, kada nepagadinti jausmai ir šviesus protas apsireikš savo galybėj, kad žmogus nesi-skaitys kultūrišku dėlto, jog nešioja ant galvos cilindą, arba civilizuotu dėl to, jog tarnauja biurė, kur renka voluntėrius kariūmenėn.

Jeigu atkreipsime dabar atydą ant lietuviškos tautiškos idėjos, mes pamatysime, jog ją pažadino burelis lietuvių-intelligentų porą dešimčių metų atgal. Tuomet tik prasidėjo tautiškos sąmonės darbas. Lyg ano laiko apie vienybę ir savystovystę lietuvių draugijos

raštuose nieko nėra užrašyta. Visą rašlįavą pereitų šimtmečių, iki pradžia „Auszros“ tegali laikyti tik už apsireikimą lietuvių dvasiško gyvenimo. Tik užšvitus „Auszrai“ atsirado ir tautiška idėja, išspradžių tarp apšviestiesniųjų ir prakilnesniųjų lietuvių - idealistų ir nuo jų, kaip šviesos spinduliai, platinosi į visas šalis, užgaudama visokius gavalus. Tautiškas susipratimas augo, tobulinosi ir per 20 metų net spėjo apsireikšti trijose pakreipose. Vedėja seniausiosios (? Red.) pakreipos yra konservatyviškai-klerikališkoji partija. Ji eksploatoja tautiškus jausmus dėl savo tikslo: katalikystės viešpatavimo. Bet nuopelnai jos tame, jog rūpinasi žadinti tautišką susipratimą ir prisideda prie kalbos tarymo. Antroji pagal senumą yra demokratiškoji partija, atvirai apie save prašnekėjusi dar nelabai seniai (kuomet? Red.). Jos užduotim yra pakelti kultūrą ir civilizaciją tautos ant pamato lygybės tiesų ir suteikti jai ateityj politiška savystovystę. Trečioji — socialdemokratiškoji partija — turi už tikslą pagerinti padėjimą darbininkų, beturčių. Nei viena iš jų negal būti paniekinta, nes visos jos viena kita tarnauja savo darbu ant tautiško pamato. Lenkynėse užu įtekme ir populiariškumą jos ne visados teužlaiko takta ir kilsta ginčai prie nurodymo klaidų. Kova su obskurantizmu, nedorumu, karierizmu, eksploatacija, nekultūriškumu ir tt. privalo rūpėti visiems tėvynainiams. Siaurai mato tie, kurie pasiskaidyme lietuvių tautišku veikėjų į tris partijas spėja jų pragaištį, o dar siauriau — tie kurie visai paniekina tautiška idėją. Kas yra teisingiau, garbingiau ir gražiau: ar darbuoties ant tautiškos dirvos, einant progreso keliu, ar svajoti apie sutvėrimą priešingos prigimties tiesoms vienodos ir vienokios žmogijos ir, nesuradus pamato net pradžia įkūnyjimo savo svajonių, žūti jurose svetimų gavalų, beruošiant sav kariera?!

Kur links mūsų simpatija? ... A. Š.

Prie mūsų statistikos.

Labai būtų gerai, kad mes turėtumėm nors šokią-tokią statistiką besimokinančios jaunuomenės vidutinių ir aukštųjų mokyklų; būtų geistina, kad toji statistika siektų, kiek galima senesnių laikų. Tuokart matytųs, kokių spartumu dauginas mūsų inteligentų skaitlius, ir koksai maž-daug % pasilieka savo tėvynėje. Žinant, kiek kurią profesiją renkasi žmonių, ir, jei galima, sužinojus kiekvieno mokslan einančio materiališka ir šeimynos padėjimą, rasi, atspėtumėm visas išėivystės priežastis ir įstengtumėm

nors kai-kurias iš jų, jei ne prašalinti, tai bent sumažinti.

Kokią 10 ar daugiau metų atgal ypatingai buvo nurodoma, joguei labai sumažina mūsų spēkas ėjimas į kunigus, butent: lietuviui pristato kunigų ne tik Kauno, Vilniaus ir Seinų vyskupystėms, bet duoda nemažą skaitlių ir Petrapilio, Varšuvos ir kitoms vyskupystėms. Sunku pasakyti, ar dabar sumažėjo kiek ėjimas į kunigus, ar ne, tik su lyginus su skaitliu visu mokslan einančių, galima drąsiai pasakyti, joguei procentas mažesnis; bet ar pasidaugino žymiai inteligentų skaitlius Lietuvoje? Jeigu ne, tai kame priežastis? Gal dabar kitos kokios profesijos nereikalingai išplėšia mums daugelį žmonių? Kurios gi iš jų pagaliaus reiktų patarti mums rinkties? Rasi statistika palengvintų atsakyti ant šių klausimų. Mokslo išvadai galima padaryti tiktai remiantės statistikos skaitliais.

Ne pro šalį būtų teipgi žinoti, kiek išėina į mokslus mūsų krašto svetimtaučių, kad galėtumėm sulyginti jų skaitlių su savaisiais.

Atlikti tasai darbas ne per sunku, reikia tik užsidėjimo. Dabar prie kiekvienos aukštosios ir vidutinės mokyklos yra vedama statistika, iš kurios matyti, kas iš kurios gubernijos, kurio tikėjimo, kuomet pastojo mokyklon ir ką studijuoja. Pagal tikėjimą gali atskirti maž-daug ir tautą; sunku tik su lenkais, nes daug yra lietuvių su lenkiškai iškreiptomis pavardėmis: yra, pavyzdžiui, Žilių — Žilinskių, Žvirblių — Vrublevskių etc. Tokiuose atsitikimuose, man rodos, nepadarysime didelės klaidos prileizdami, joguei visi Kauno ir Suvalkų katalikai — lietuviai, Vilniaus — pusė lietuvių ir Gardino kelintas tik procentas.

Norėdamas suvartoti tą statistikos medegą, kurią turiu dabar prie savęs, paduodu čionai šokius-tokius mažmožius, ištrauktus iš „Album Academicum der Kaiserl. Univer. Dorpat 1889“ ir iš vėlymesniųjų metinių atskaitų Dorpatio Universiteto.

Rašiau statistiką ir Gardino gubernijos, nors, gal-būt bereikalingai, nes tenai lietuvių maža beužsilikę.

Dorpatio Universitetas.

Iš Kauno, Vilniaus, Suvalku ir Gardino gubernijų skaitlius pastojančių Dorpatio Universitetan, kartu su svetimtaučiais ir farmacijos klausytojais, iki paskutinių metų nesidaugino: 1805—1813 m. pastodavo apskritai po 2 kas-met, 1813—1822 nepastotojo nė vienas (?), 1822—1830 — po 4, 1830—1840 — po 8—9, 1840—1845 — po 7, 1845—1855 — po 12—15, 1855—1860 — po 9, 1860 iki 1870 — po 5, 1870—1879 — po 9—10.

Nuo 1880 iki 1894 m. tikro skaitliaus negaliu paduoti, nes neturiu prie savęs pertikrintų žinių, rodos po 32—33. Nuo 1897 m. iki 1903 m. (incl.) išviso esti studentų (tųjų 4 gubern.) apie 100—115 žmonių (išviso, ne ne naujai pastojančių).

Iš viso ko gali matyti, jogei Dorpatu Universitetas labai menką rolę lošė mūsų jau nuomenės apšvietime, nes ir paskutiniaisiais metais katalikų skaitlius nesiekė aukščiaus 30:

1897 išv. buvo	17:	6	Kauno,	4	Viln.,	5	Suv.,	5	Gard.
1898	"	21:	9	"	5	"	3	"	4
1899	"	24:	10	"	8	"	0	"	6
1900	"	26:	11	"	9	"	1	"	5
1901	"	26:	12	"	9	"	2	"	0
1902	"	31:	17	"	5	"	6	"	3
1903	"	31:	18	"	7	"	2	"	4

Formacijos klausytojų skaitlius labai nevienodas: vienais metais esti (visų tautų) apie 20, kitais — apie 200. Paženklisiu čionai skaitlių *formaceutų katalikų* tųjų 4 guber. tik nuo 1897 m.: 1897 m. — 20, 1898 m. — 24, 1899 m. — 24, 1900 m. — 7, 1901 m. — 10, 1902 m. — 6, 1903 m. — 8.

Jei žiūrėsime, kas kokį pasirinkęs fakultetą, tai pastebėsime, jogei daugumas — medikų. Iš viršūni minėtų skaitliaus (nuo 1897 m.) tarp fakultetų yra pasidaliję taip:

1897 m.	15	med.	2	jur.	0	mat.	0	filol.
1898 m.	17	"	2	"	1	"	0	"
1899 m.	17	"	2	"	3	"	2	"
1900 m.	19	"	3	"	2	"	2	"
1901 m.	17	"	6	"	2	"	1	"
1902 m.	16	"	8	"	6	"	1	"
1903 m.	15	"	9	"	6	"	1	"

Iki 1823 m. iš Lietuvos važiuodavo Dorpatan vien tik vokiečiai, kaip matyt iš pavardžių, tik paskiausias pradėjo jau maišyti ir lenkiškai-lietuviškos pavardės mūsų ponybės. Čia mokytasi kelių kunigaiškčių Giedraičių, Jelskių, Jogmynų ir kitų turtingesniųjų dvarponių.

Mūsų ponybės labai mėgta diplomatija, o atsiradus ekonomijos skyriui — ekonomija. Nemažos dalies studijuota ir medicina, nes senians toji mokslo šaka buvusi Dorpate labai gerai pastatyta.

Žydų ir rusų (tųjų 4 gub.) paskutiniaisiais metais mokinasi daugiau, negu lietuvių:

1897 m.	38	žydai,	9	rusai	ir	57	farm. žydai
1898 m.	28	"	18	"	"	32	"
1899 m.	29	"	22	"	"	27	"
1900 m.	32	"	23	"	"	5	"
1901 m.	30	"	20	"	"	4	"
1902 m.	27	"	17	"	"	3	"
1903 m.	36	"	16	"	"	5	"

Žydai beveik visi medikai, tik maža dalis juristų; rusai, priešingai — juristai, daug mažiau medikų ir matematikų. Suprantama, kodėl

(mūsų krašto) žydai — medikai ir rusai — juristai.

Tiek tegaliu šiuo žygiu suteikti žinių statistikai. X.

Lenkų katalikiškos draugystės Maskolijoje.

Kas gal abejoti, jog skaudžiausias tuom laikinis smūgis lenkystei tapo užvanotas atsiskyrus nuo jos lietuviams. Neturėdami savo rankose svietiškos valdžios, lenkai, norėdami sumažinti lietuvių atsiskyrimo pasekmes, griebsi bent už bažnyčios ir katalikiško tikėjimo pagalbos, teisybę sakant, su šiaja politika gana žymiai lietuviųstės įtekme susiaurino ant naudos lenkystės. Tą mes gana aiškiai galime patėmyti, žvilgterėję į lietuvių su lenkais sątkius Maskolijos miestuose.

Paskutiniuose dešimtmečiuose lenkų (da gi ir lietuvių) kunigija ir svietiškoji inteligencija su dideliu stropumu griebsi praplatinti, kaip galima, daugiau visokių institucijų po abelnu *katalikišku* vardu, prie kurių, žinoma, kaipo *katalikai* tapo pritraukti ir *lietuviai*, bet jau, suprantama, rolėje lenkbernių. Nors tos institucijos tapo užvardintos tikt katalikiškėmis, tačiau visas jų veikimas apsirėiskia grynai lenkiškoje dvasioje, remia ir stiprina lenkišką kalbą ir gyvatą, lietuvių visai nepripažindamas, arba paskirdamas jiems mažiausią rolę.

Žvilgterėkim bent ant katalikiškųjų labdariškųjų draugijų. Tų draugijų paskutiniame laike priviso kuone visi Maskolijos miestai. Didžiausia draugija (nuo 1884 m.) yra Peterburge, turi 619 sąnarių¹⁾. Paskui eina: Maskvoj, (gyv. 16 m.) — 259 sąn., Charkove (nuo 1895 m.) — 210 sąn., Liepojuj (gyv. 15 m.) — 184 sąn., Kišiniove — 155 sąn., Irkutske (gyv. 4 m.) — 137 sąn., Omske (gyv. 4 m.), Ufoje (nuo 1898 m.) — 116 sąn., Rostove ant Dono (gyv. 4 m.) — 107 sąn., Kazaniu (gyv. 5 m.) — 85 sąn., Orenburge (nuo 1898 m.) — 80 sąn., Didž. Lukuose (Pskovo gub. nuo 1898 m.) — 61 sąn., Chersono (gyv. 4 m.) — 59 sąn., Orle (gyv. 3 m.) — 51 sąn., Nižn. Naugarde (nuo 1898 m.) — 39 sąn., Tobolske (gyv. 5 m.) — 29 sąn. Be augščiaus išvardytų tokios-pat draugijos darbuojasi dar sekančiuose miestuose: Rygoj, Odessoj, Mintaujoj, Saratove, Voronežiuj, Tiflise, Pskove, Nikolajeve, Tomske, Jekaterinoslave, Kronstadte, Smolenske, Astrachanije, Samaroje, Permoje, Elizavetgrade, Iljincuose (Kijevo gub.) ir kitur.

¹⁾ Žinias sėmiau iš Pet. Katl. Labdar. Draugijos Kalendoriaus 1903 m.; skaitlinės sąnarių paduotos už 1901 m. pagal įvardytų draug. atskaitas.

Daugelyje Maskolijos miestų išeivių iš Lietuvos yra kur-kas daugiau, negu iš Lenkijos, tokiu būdu ir prie Labdariškųjų draugijų priguli ne tik lenkai, bet ir lietuviai, latviai ir kitų tautų katalikai. Tos draugijos užlaiko mokslaines, našlaičių prieglaudą, knygynus ir t. p. Įtaisymus grynoj katalikiškai-lenkiškoje dvasioje. Maskvos draugijos knygynas susideda iš 2012 tomų. Grynai gi tautiškų draugijų lenkai Maskolijoje visai nenori (? Red.) įkurdinti, nes supranta, jog lietuviai į tas jau neprigulėtų. Todėl jie visokias kitas draugijas niekina apart katalikiškųjų, kurios de fakto ir yra grynai lenkiškos. Būtu labai akyva, idant taptų apgarsinta, kiek į tas draugijas priguli lietuvių! Laikas teipogi apsvarstyti laikraščiuose, koku būdu parankiausiai galima būtų pastatyti atspirtį šitai lenkų katalikiškajai politikai!

Peterburgo lietuviai 1893 m. sutvėrė atskirą labdariškąją draugiją, bet kiek už tai turėjo nukentėti nuo lenkų nuožmiausių prvardžiamų! Lenkai begėdiškai skelbė, jog maskolių valdžia papirkus lietuvius, įkurė lietuvių labdariškąją draugiją, idant prapuldyti katalikystę²⁾. Norėdami apmalšyti lenkų riksmą, lietuviai išrinko vysk. Nedzielkaucką į draugijos garbės sąnarij.

Kituose miestuose apie panašius darbus nieko negirdėti. Bet sunku ir norėti, idant per keliolika metų mokėjus pinigus užlaikymui katalikiškosios labdariškos draugijos staigu nustoti dirbus drauge su prispaustais broliais-lenkais ir pradėti svajoti apie kokią ten abejotiną lietuvių. Ką gi naudojo Peterburgo lietuviai, atsiskirdami: nieks apie juos nei žinote-nežino. Išviso turi 7682 rub. ir tik 132 sąnariu. Tuo tarpu katalikiškosios labdariškosios draugijos skaito savo turtus dešimtimis, o kitur net šimtais tukstančių! Peterb. katal. labd. draugija vien už lenkišką balių su koncertu surinko 5740 r. 14 k.; iš bažnytinių dėžių per metus išėmė 4041 r. 71 k. — štai jau ir gali kibt į darbą! nereikia nė lenkiškos tautiškos draugijos.

Bet Peterburgo lietuviai padarė pradžia ir kitai gana svarbiai idėjai, tai yra steigti savitarpinės pagalbos draugijas. Juk labdariai ir čionai ne mažą naudą gali atnešti, o kas svarbiausia, tai savo tautiečiams lietuviams. Odessos lietuviai jau sukruo šitoj prasmėj. Turim viltį, jog ir kitų miestų lietuviai pradės krutėti, juo labiau, jog valdžia įkurimui panašių draugijų (vengdama paslap-

tenių) nesipriešina. Tik reikia atminti, jog su gerais norais ir vienas žmogus įstengia labai daug naudos padaryti. *Jurgis-Spurgis.*

Laimės tarnai.

Legenda.

Niekuomet dar nebuvo tokio laiko, kad būtų buvę visiems žmonėms gera gyventi ir dėlei tos priežasties visuomet atsiranda žmonių, kurie vaikščioja po svieta ir jieškosi sau laimės. Žinoma, jieškosi tokios laimės, kokią jie supranta ir kokios jie sau geidžia.

Vieną kart ėjo žmonės, jieškodamies laimės ir pamatė jie menkutę grįšelę. Ant prieangio sedėjo žmogus menkais rūbais su šviesiu ramiu veidu.

— Kas tu esi? paklausė keleiviai.

— Aš esmi mano viešpaties tarnas — atsakė tasai. — Jis pasistatė čionai savo namą ir iškeliavo. Aš sergstu jo namus.

— O kas yra tavo viešpats?

— Jis yra tas, kuriam turi nusilenkti visos viešpatystės ir visos tautos, dėlto, kad jis vienas duoda žmonėms laimę.

Keleiviai džiaugsmingai žvilgtėrėjo į kitskitą: jie rado, ko jieškoje.

— Męs pasiliksime su tavim — tarė jie žmogui. — Męs irgi tarnausime tavo viešpačiui. Męs tikime, jog jis yra didis ir visagalys, męs su noru nusilenksime jam. Ir jie, suėję į triobelę, apsigyveno tenai.

— Tas žmogus — kalbėjo jie tarp savęs — neapgauinėja mūsų: jis ir visi, kuriuos męs čionai radome ir kurie vadina save mūsų viešpaties tarnais, turi tokius šviesius, ramius ir linksmus veidus.

— Kaipgi jūs tarnaujate savo viešpačiui? — klausinėjo atėiviai.

— Męs jį gerbiame — atsakė tie — męs pasakojame apie jį visiems, kas nori klausyti, męs jieškome jam naujų tarnų.

— Tai jūs blogai tarnaujate! Ir blogai jūs kalbate! Jūsų rankose visos pasaulės manta, o jūs nemokate pasinaudoti iš jos. Visi žmonės, visos pasaulės jieško laimės, o jį čionai, pas jus, bet niekas netikės tuo, nes jūsų gyvenimas menkutis, o patis jūs nuolaidūs ir nežymūs. Męs tarnausime kiteip.

Jie susitarė tarp savęs, o paskum išvaikščiojo į visas šalis ir kur tik sutikę žmones, užkalbindavo juos ir sakydavos, esą Laimės tarnai ir kad per juos kiekvienas galys gauti, ko jis geidžia. Kai-kurie netikėjo jais, juokėsi iš jų stačiai, arba net grūmojo; o kai-kurie apsisistodavo, akylai klausydavo su baime ir viltimi Ir klausinėjo, ką reikia daryti, kad Laimės tarnai užtarytų už juos. O tie nuo

²⁾ tą pačią politiką ir dabar da vartoja nekurie net lietuviški raštapaikiai. Veiz. straipsnį p. D. D. Apie lietuvišką spaudą pp. 26—27 „Tėv. Sar.“ Nr. 5—7. *Aut.*

vienu ėmė pinigų ir brangumynus, kitus vedėsi su savimi, paverzdami juos savo tarnais.

Greitai ir plačiai pasklydo gandas, jog esą tokių žmonių, nuo kurių galima pirktis laimė, ir naujiems viešpaties tarnams neberekdavo jau vaikščioti po vieškelius, kaimus ir pylis, rinktų duoklės tam, kuriam jie tarnavo.

Toji duoklė išrausė į jų triobą gilią vagą, per kurią plaukė pas juos teip gausiai, kad pakilo svarbus klausimas, kaip išmintingiau ir geriau būtų ją sunaudoti.

— Tegul visi mato, jog mes tarnaujame mūsų viešpačiui, o ne sau — susitarė jie. — Jis ištikro davė mums laimę — išaugštįsime jo varda.

Jie praplantino jo valdybą, pastatė jam rūmus, o aplink rūmus prisodino retų brangių augmenijų, užaugino sodus, užtiesė gojus. Iš to viso, kas prigulėjo prie viešpačio, ir kas jam nebuvo reikalinga, jie naudojosi patys ir per tai tapė turtingi ir galingi. Dabar ir pas juos atsirado daugybė tarnų, o tie žmonės, ką ateidavo dėlei laimės, nusilenkdavo ir prieš juos ir prieš jų tarnus ir stebėdamies didybe ir grožybe jų gyvenimo, jautėsi jų valdyboje bailiais, menkučiais ir nevertais.

O senoji grįčelė vis stovėjo ant senosios vietos — menkutė, visų užmiršta. Ir ant jos slengščio vis sėdėjo žmogus menkais rūbais su šviesiu ir ramiu veidu.

Jis žiūrėjo ant puikių rūmų, ant didžiausių, užsiganėdinusių atėjūnų, ant bailios virpančios minios ir mąstavo:

— Jie tarnauja mano viešpačiui ir nežino jo. Aš jį žinau, bet dabar jau niekas nebenori manęs klausyti. Dar gi ir tie, ką pirma tikėjo manim, nustojo tikėję ir atsitolino. Aš vienas pažįsiu savo viešpatį, kai jis pagriž čionai. Ir jis pažįs tik mane vieną, savo tarną, dėlto, kad aš jį myliu ir laikiu jo.

Jis mylėjo ir laukė. Ir teip didelė buvo jo meilė ir toks buvo jo pilnas tikėjimo laukimas, kad tik vien tas davė jam laimę ir apart tos laimės jis savyje nieko kito nematė ir nejautė.

Nuo jo atėmė žemę, kurią jis buvo išsidirbęs, atėmė, tikrindami, kad ji reikalinga esanti jo viešpačiui. Jis atidavė ir pradėjo badą kęsti. Ir nepajuto bado. Jo rūbai nuskuro dėlto, kad nuo jo atėmė avis, kurios dabar pasirodė reikalingos jo viešpačiui. Jam pasidarė šalta. Bet jis nejuto nė šalčio. Žmonės juokėsi iš jo neturto, pravardžiavo jį skaudžiais vardais, gėdėjosi šnekėti su juo. Jis tapė vienuoliu. Bet jis vis tiek mylėjo ir laukė. Ir kai jis mąstydavo

apie kitus žmones, kurie neturėjo ko mylėti ir laukti, tai jo širdį suremdavo tokie sopuliai, kad jis jau nebegalėdavo pasižiūrėti ant jų be gaileščio ir be ašarų.

Apie jį ėmė kalbėti, kad jis pamišęs ir paliko jį vieną.

O žmonėms rūmuose ir palociuose teip gera buvo gyventi, kad jie net bijoti pradėjo dėl savo laimės. Juos pradėjo bauginti tvirtas tikėjimas tojo pavargėlio tarno, kad viešpats greitai pagrižs, o tas pagrižimas galėjo suardyti jų padėjimą.

— Jo galima nepripažinti — tarėsi jie.

— Bet jeigu mes nepripažįsime, tai ansai pripažįs ir papasakos kitiems, o mūsų priešai ir pavydūnai pasinaudos taja proga, pereis į jo pusę ir pradės būryti svieta. Reikia teip padaryti, kad mes galėtumėme jo nesulaukti niekuomet, kad jo niekas nepažintų, nežinotų ir nenurodytų.

— Mes jį užmiršome! — skubinau tarė senieji tarnai, kurie pirma gyveno grįčelėje su anuo pavargėliu tarnu. — Mes užmiršome jį ir nebepažįsime. Ir mums teip gera prie dabartinio padėjimo, kad mes norėtumėme, kad visuomet teip būtų.

Visų akys atsikreipė ant grįčelės ir ant to žmogaus, kurs nuolat sergėjo jos slenkstį — akis pilnos neapykantos, piktumo ir grūmijimo.

Nieks netarė nė žodžio, o visi suprato kits-kitą. Ir visi suprato, kad ateitis to vargšo nuspręsta.

Praėjo dar kiek laiko, ir senas ištikimas tarnas dingo. Rodėsi tartum niekas nė nepatėmijo jo dingimo. Mažoji grįčelė, kuri buvo liūdininkė tokios šviesios ir gilios laimės ir tokių beviltinių gailių ašarų, ūmai paliko tuščia, o tapusi tuščia pradėjo krypti, griūti ir greitai jos vietoje pasiliko tik liūdni griuvėsiai. Žmonės rūmuose nusiramino, pasidrašino ir pradėjo gyventi dar plačiau ir valiukiau, kaip pirm to.

Tik štai ūmai jis atėjo.

Jis pagrižo, atsisėdo ant vieno iš akmenų sugriuvusios savo grįčelės ir pasižiūrėjo aplinkui, dūmodamas ir liūdnei įremdamas akis.

Pro jo šalį, kaip virvę traukė žmonės į jo rūmus, į jo palocius, skubėdami, kad nors iš tolo nusilenkti jam, kurs duoda laimę. O jis iš jų veidų skaitė nusikankinimą, pavargimą, viltį, baimę, sielvartą, galstavimą, nuslėgimą, nusiminimą... Visi jie ėjo pro jį, pas jį, o jis sėdėjo ir žiūrėjo ir reiškinyš jo veido buvo ne permanomas, rodėsi, kad jam vis tiek pat.

Viena moteriškė apsisotojo netoli jo ir nusimetusi nuo pečių sunkią našta, alsuodama parpuolė ant žemės.

— Pavargai, senutė? — tarė jis.

Jiė pradėjo mirkčioti ašaruotomis akimis ir su pavyda žiūrėjo ant einančios pro šalį minios.

— Pavargau, geradary!

— Kur gi tu eini, kur jie visi eina?

— Kaip tai kur jie visi eina? Ar gi tu nežinai? Męs visi einam garbinti mūsų viešpačio, kuriam męs tarnaujame. Jis vienas teduoda laimę savo tarnams. Rytoj jo šventė. Rytoj visi žmonės, visi žmonės visos pasaulės džiaugsis atsimindami, kad jis pagriš pas mus. Jis yra žadėjęs pagrišti ir pagriš; jis bus su mumis, kaip budavo kada, kai buvo atėjęs pirmą kart.

Ir moteriškė pradėjo verkti.

— Ko gi tu verki? — paklausė jis.

— Aš nebegaliu eiti — atsakė ji, o noriu pagarbinti jį, kad jis ir man ir mano vaikams suteiktų laimę.

— Nė tu eik, nė tu aikvok sveikatos.

Pasilik su manimi — pratarė viešpats.

Bet ji nusigando ir atšoko nuo jo.

— Aš šliauši! Aš ant kelių rėpliosiu — sušuko ji. — Aš matau tu toks, ką gundina ir veda į prapultį žmones. Aš nenoriu tavęs klausyti!

Tai šliaušk sau! ramiai atsakė jusiai.

Ir kiti apsisistodami užkalbino jį. Visi kalbėjo apie tai, kad rytoj jo šventė, kad rytoj visi žmonės minės jo pažadėjimą sugrižti pas juos ir džiaugsis iš to pažadėjimo.

— Ar jūs jį žinote? Ar jūs jį mylite? — klausė jis.

— Męs tarnaujame jam teip, kaip mus mokė — atsakinėjo tie žmonės. Jis duoda laimę tiems, kurie jį garbina.

— Jumis apgaulinėja — ramiai tarė jis.

— Tie, pas kuriuos jūs einate, neduos jums laimės.

Ir tuomet vieni biauřejosi ir pyko, kiti išgastavo, tretiejie grūmojo. Bet niekas netikėjo juo, nes visi bijojo tikėti. Tik vienas žmogus tarė jam: — Jei ir būtų tavo teisybė — tai vis vien: ar tu regį tą valdžią, tą galybę; — ir jis parodė ant rūmų ir palocių — to vien užtenka, kad męs garbintum tą, ką jie nori, kad męs garbintum.

Saulė nusileido. Pamažėliui sutirštėjo migla ir tamsumas, ir nebebuvo matyt nė kelio nė einančių tuo keliu žmonių; ir dar puikiau ir iškilmingiau pasirodė apšviesti rūmai ir palociai, kuriuose ant rytojaus rengė linksmą iškilmingą šventę. Visi jie žvilgėjo nuo žiburių ir išrodė, kaip neapsakomas reginys, mirażas, svajonė. Jie vieni augštavo — šviesūs, didūs, linksmūs; o aplink buvo — tamsa, šaltis ir neršė tamsūs, menkučiai žmoneliai.

Jis žiūrėjo vienas, mastė, žiūrėjo.

Ūmai prie griuvėsių senos grįčelės prisitino vienas iš jo buvusių tarnų, pamatė jį, ir arti prisikišęs, pažino jo veidą.

— Viešpatie! riktelėjo jis ir, apimtas baimės ir nusiminimo, puolė jam po kojų ir pabučiavo jo rūbų žambą. — Viešpatie mano! Viešpatie mano! — nuolat kartojo jis ir jo balse girdėt buvo drebėjimas ir kančia.

— Pažvelgk! tai viskas tavo... — buvo bepradedęs jis. — Męs tarnavome tau ir garbinome tave...

Bet balsas jo ūmai nutrūko ir jis dideliai nusiminęs tvėrėsi už galvos ir sudejavo.

— Vienok aš tave myliu! — sušuko jis.

— Teip, nieko nežiūrėdamas! Aš silpnas ir niekšas, aš pardaviau tave, aš mainikavau tavo vardu, aš sumindžiau savo dūšią...

Bet vis gi aš tave myliu. Pasigailėk, dovanok! Dovanok man tą akimirksnį, kuriame aš vėl tapau, kaip seniau nuoširdus ir nekaltas, kuriame aš vėl nebeapkenčiu piktybės, suktybės, visų biauřejųjų svieta pagundų, kurios mane privertė atsisakyti nuo tavęs.

Aš bijau, bijau, kad ta valandėlė bus labai trumpa... Ir aš nemeluosiu: aš nepasiliksiu su tavimi. Ar tu matai — tenai viename iš tų puikiųjų rūmų gyvena mano šeimyna, nuo kurios atsisakyti aš negaliu. Jeigu aš pasiliksiu su tavimi, juos pradės persekioti ir gairuoti dėl manęs.... Ne, mano viešpatie, ne! Aš negaliu! Ir tu klysti, jeigu manai, kad aš esmi laimingas: mane nuolat graužia skausmas.... skausmas dūšios, kurią aš sumindžiau, o užmušti negaliu. Meilės, kurią aš esmi pardavęs, aš negaliu užmiršti. O, suprask tu ir pasigailėk! Dabar naktis, ir nieks manęs nemato. Ir aš bučiuosiu tavo kojas ir laistysiu jas ašaromis. O, kaip aš tave myliu! ir kaip aš esmi silpnas ir apgailėtinas! Kaip aš dabar esmi laimingas su tavimi, ir kaip aš būsiu baisiai nubaustas rytoj... Jog tos ašaros... ar aš nepajuntu, kaip jos gaivina mano dūšią, o jai vietos nėra tenai, kur aš gyvenu. Pralkabėk! Te išgirstu aš tavo balsą! Tark tu man, kad tu atleidai man ir pasigailėjai manęs... tik nesivadink! Nesivadink manęs! Mano širdis plyšta iš skausmo, regint tave vieną... Bet aš ne vien tik dvasia, aš — kūnas! Aš bijau dėl savęs ir dėl kitų, man artimų, kad neužsitraukčiau neištveriamų kančių! Bet dabar — naktis. Nieks manęs nemato. Aš bučiuosiu tavo kojas... Ar tu tiki, ką aš tau pasakoju?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Aš ne tik tikiu — aš žinau, kad vis teip yra — tarė apleistasis.

— Tai tu tiki? Tu žinai? Tu atleidai?

— Mano atleidimas — tai ramumas ir linksnumas dvasios. Aš norėčiau tau tą suteikti, bet negaliu — nuliūdęs tarė apleistasis. — Ar gi aš tau nesu davęs, ką buvau prižadėjęs, kuomet tu buvai mano tarnu. Ko gi tu užsigeidei kitoniškos laimės?

— Vėlu! vėlu! — aimanavo žmogus. Bet tu mątai, aš atėjau ant griuvėsių mąstyti ir verkti apie tave. Aš tankiai vaikščioju čionai, kai nieks manęs nemato! O, kad aš nesibijočiau „ju“ — aš būčiau su tavim! O dabar, kaip tik pamačiau tavo veidą, aš nenužiuogau, aš tik išsigandau. Aš ūmai pajutau, kaip aš nevertas tavęs, ir kaip aš tave myliu! Ir dabar, aš geidžiu numirti po tavo kojų. Gal būt mirimas duos mano dūšiai ramybę ir santaiką ir aš žinosiu, kad tu man atleidai! . . .

— Tu nemirsi — tarė apleistasis — tu gyvėsi; ir atsimink — tu turi pusę to, ko reikia, kad pagrįžtum pas mane. Tu turi meilę, o neturi tvirto būdo. Man nereikia bailių, silpnų tarnų.

— Žiūrėk, jau man reikia tave apleisti ir eiti pas anuosius — gailiai nusiminęs atsiduso žmogus. — Tiesa aš silpnas, bailus . . . Sudiev! — verkdamas užbaigė jis — Sudiev! . . . Tik tam tave pamačiau, idant paskui visą amžių ilgėčiau tavęs. Bet nesivadink manęs, nesivadink.

Jis nuėjo.

Bet nespėjo nutilti garsas jo skubinių žingsnių, kaip iš už griuvėsių išėjo kitas žmogus ir atsistojo prieš apleistąjį.

— Tai tu? — drebedamas iš džiaugsmo tarė jisai. — Tai tu, kuriam mes tarnaujame?

— Aš tavęs nepažįstu — tarė apleistasis.

— Tiesa, aš menkas žmogelis — tarė nepažįstamasis ir nusikvatojo — bet aš nenoriu ilgiau būti menkas. Man nusibodo: gyvenimas yra niekšingas, kvailas, neteisingas. Galingieji — niekšai ir be gailesčio; silpnieji — nuvergti ir nelaimingi. Aš noriu būti galingiausias iš galingųjų. Neapykanta, apmaudas ir paniekinimas — smaugia mane. Aš pergalėsiu juos savo ginklu ir pastatysiu visą pasaulę dugnu aukštyn. Aš negeidžiu daryti pikto. Te pripažįsta tik mano valią: ji bus išmintinga ir visiems bus lengviau dūmoti negu dabar. Bet eidamas prie valdžios aš nežiūrėsiu nė ant piktybių, nė nusidėjimų. Aš žinau, kad mano teisybė. Nuo šios valandos aš tikiu tuo daug labiau, kaip kuomet kitą kart. O pertikrinai mane — tu!

— Aš tavęs nepažįstu! — atkartojo apleistasis.

— Nu, tai klausyk! Aš tavęs ir nepažinau, bet aš jaučiau, kad tu negali būti „tenai“,

su „jais“. Ir aš jų neapkenčiau už jų apgaulystę, už melagystę, už vikrumą, už pasisekimą, už visa, kas juos išaugštino minios akyse ir davė jiems į rankas valdžią, galybę ir turtus. O, kaip gi aš jų neapkenčiau. Tiktai tokia neapikanta begalinė, piktoji neapikanta padėdavo man pačiam meluoti ir veidmainiauti prieš juos, kad tik įsitrinčiau į jų skaitlių ir galėčiau tēmyti ir šnipinėti. Aš tikėjau, kad man pavyks patēmyti ką nors svarbų, o paskui nutverti juos, padaryti didelį triukšmą. Ir pavyko man. Aš užgirdau, kaip jie susitarė nepripažinti tavęs, kai tu sugrįši: aš supratau, kad tai jie sudorojo vienintelį tavo ištikimą tarną, kursai vis laukė tavęs šitoje grįželėje! Kaip jis laukė tavęs! Kaip jis tave mylėjo. Ką jie su juo padarė — nežinau. Jis dingo. Bet teisybę pasakius, aš nelabai tikėjau nė tavim, nė kad tu ateisi, nė tavo tarnu. Tave aš skaičiau už išmislą, jį už — beprotį. Aš tik vieną tikrai žinojau: tu negalėjai būti su „jais“ ir po „jais“. Bet jeigu būt tavęs ir nebuve, tai ir tai tu būtum jiems buvęs pavojingas, jeigu kas būtų pasakęs, kad pripažinęs tave. Ir dėl to aš mažčiau apie tave. Man rūpėjo, kas su tavimi darosi. Ir kai tik aš pasergėjau, kad šitas žmogus, kursai kątik ščionai, naktimis vaikščioja pas tavo grįželę ir verkia ant jos griuvėsių, aš jau jo nebeišleidžiau iš savo akių. Aš tuomet pradėjau tikėti, kad tu esi, kad ateisi ir padėsi man. Tu pasakei, kad tau ne reikalingi silpni, bailūs tarnai. Aš tvirtas ir drąsus. Paliepk, kad aš būčiau tavo tarnu.

— Tu negali! liūdnei tarė apleistasis — tu turi daug spėkos, bet tavo ginklas — neapikanta, o ne meilė.

— Bet mano teisybė! — sušuko nepažįstamasis. — Jie visi užsitarnavę arba neapykantą, arba paniekinimą: vieni kankina ir slėgia, o kiti kenčia tyloomis, kaip vergai. Kaip gi gyvent? Kaip gyvent? Aš nenoriu kentėti, nė eiti pas tuos, kurių neapkenčiu. Gyvenimas man siauras, ir kiekvienas mano jausmas — arba nusižeminimas arba pasipriešinimas. Man nieks nešventa ir nebrangu. Bet, jeigu tu man prižadėtumei savo pagelbą — aš tave pamylėčiau.

— Mano pagelba — tai bus kantrybė ir nuolaidumas — tarė apleistasis.

Nepažįstamasis švilptelėjo, nusikvatojo ir nuėjo.

Dabar tik tegirdėti buvo minios užimas, giedojimai ir šauksmai, jo vardą garbinantieji. Jis girdėjo, kaip minia, karštai ir nekankantriai šaukėsi prie jo, kurs duoda laimę. Visi savaip suprato tą laimę, ir maldavo, kad jiems duotų tai, ko jie nori. Jų norai

buvo menki, neteisingi, žiaurus, arba net neišpildomi. Bet jie to nežinojo, nes nepažino jo. Nereikalavo jie iš jo tikrai to, ką jis galėjo jiems duoti ir kas jiems ištikro buvo reikalinga.

Ilgai jis sėdėjo ir klausė, bet ūmai užimas ir giedojimas nutilo. Minia sumišo ir iškarto nutilo, tartum kokia paslaptinga spēka būtų akimirksnyje sukauščius jos gyvumą ir judėjimą. Kazinkas atsitiko. Kazinkas atkreipė jos atidžią ir apėmė ją.

— Kvailiai! — sušuko tvirtas, galingas balsas. Menki, niekšingi, apgautieji kvailiai! Ko jūs jieskote šituose rūmuose, apgaulyste pastatytuose ir sukturnu, gobšyste ir veidmainyste užlaikomuose? Jūs laukiate viešpaties, kurs turi ateiti? . . .

Bet jis jau atėjęs, o jo veidmainiai tarnai jo nepažino. Jis tarp jų, bet jums neduos jo pažinti; o jūs apsvaiginti, pavergti, bailūs, jūs neišdrįsite savim tikėti, o ne jais. Jūs neišdrįsite sutikti savo viešpaties ir pagarbinti jo. Jūs, menkos, vergų dūšios, jūs atsisakysite nuo laimės, jūs išsigąšite jos. Jūs teip papratę šliaužyti ir žemintis, jog jau nebegalite atsistoti dideli, į visą ūgį ir suprasti savo vertybę. Teapgauinėja ir tesityčioja iš jūsų, žemės kirminai, kurie bijotės saulės! Tegul jums minda ir traiška! Jūs galite būti šviesūs, liuosi, laimingi, ir jūs nenorite! Jūsų viešpats atėjęs. Jis laukia jūsų ir vadina jums. Bet jaugi tai jūs išdrįsite nueiti pažinti jo ir pripažinti jį? . . .

Vėl pasidarė tylu. Balsas nutilo. Ir minia liko nebylė. Rodėsi, kad tamsumoje darėsi kažinkas baugus ir paslaptingas. Lygiai kad nuo botago kirčio atsibunda užsnūdęs žvėris, galanda savo nagus, įrieško prieš, kuriam galėtų atmokėti nusikraudimą — teip kilo ir drūtėjo bailsus paveikslas, nupintas iš visų žmonijos pageidimų . . . Dar akies mirksnys . . .

Bet kitas balsas pervėrė baisią tylą ir su laikė, atmušė jau priengtą smūgį.

— Broliai! — tarė jis. — Mylimieji, pavarge, išrinktieji broliai! Nužemintieji tarnai mūsų viešpaties, kurs duoda mums laimę! Ką mes užgirdome? Mums pasakyta, būk atėjęs tasai, kurio mes laukiame ir prie kurio šaukiames; tas, kuriam mes tarnaujame ir kursai už tą mūsų tarnystę apipylė mumis savo dovanomis gausiau negu mes užsipelnę. Mums sako, kad jis atėjęs, o tuo tarpu jo nėra tarp mūsų, namuose, kurie jam parengti, nėra tarpe žmonių, susirinkusių jo vardan. Jeigu mes būtume jo neverti, jeigu jo rustybė būtų ant mūsų, tai ar jis būtų leidęs mums pakilti į tokią augštybę, galybę ir valdžią? Jeigu jis ateitų pas mus,

tai argi mes galėtume atsisakyti nuo jo, kurs duoda mums pasisekimą ir laimę? Kur gi jis, jeigu jo nėra tarp mūsų? Mylimieji, išrinktieji broliai! Ar tai mes nusiimsime, ar abejosime dvasioje savo? Mes jį pažįstame. Mes jam tarnaujame. Mes jį mylime. Šit tarp jų žmonės, kurie yra gyvenę su juo, kai jis dar buvo mūsų tarpe. Tegul jie pripažįsta tą, kurs atėjo ir vadinasi jo vardu, ir mes visi pulsime prieš jį ant veido. Eisime pas jį! Tegul mums jį parodo!

Nutilo tas balsas, o jo vieton sujudo ir pradėjo užti minia. Jos įtampa buvo išblaškyta; ji visa suiro, išsiskaidė ir buvo jau nebe vienas čielas ir nepergalimas, bet begalinis įvairumas sujudintų jausmų, minčių, išpūdžių. Ir būdama tokia, ji jau buvo daug mažiau pavojinga.

Pradėjo lakstyti ugnis, liepsnoti žibintuvai, taisytiesi puikiai, iškilminga procesija.

Visi ėjo žiūrėti ir jieskoti to, kurs apšaukė viešpaties vardu. Pirmakyje visų ėjo nepažįstamas — ansai menkas žmogus, kurs geidė tapti galingesnis už galinguosius, ir kursai pranešė miniai, kad jau viešpats sugrįžęs. Paskui jį ėjo senieji tarnai, kurie kadaį pažino savo viešpatį ir kartu su juo gyveno; paskiau ėjo naujieji tarnai ir tarnų tarnai. O tarp visų jų ūždama ir gaudama bangavo minia. Ji buvo tartum kokia tamsi uodega milžiniškos gyvatės, su žibančia galva.

Visos liepsnos ir žibintuvai žerėjo procesijos pirmakyje, apšviezdami blizgančius, brangius rūbus, rimtus ir pasipūtusius didžiulius veidus. Jis pamatė, kad procesija sujudo ir pradėjo traukti jo linkon. O menkasis nepažįstamas vedė ją. Viešpats pažino savo senuosius tarnus, kurie kadaį su juo gyveno ir įrėmė į juos savo nepermanomą pažvilgį. Tarpe jų buvo ir tasai, ką nesenei gulėjo po jo kojomis, verkė ir šaukėsi: „Aš myliu tave! O, kaip aš tave myliu!“ Tasai tarnas ėjo nedrąšiai, kaip su pakirstom kojom, teip; kad rodėsi, jog jis pristigo spēkos, o tamsūs šešėliai, kaip mėšlungiai, bėgiojo po jo, kaip numirėlio išblykusių, veidą.

Procesija pasisuko ir vėl išsitiesė keliu, artindamos pas sugriuvusią grįčelę. Jis nepakilo iš vietos. Susilenkęs ir rymodamas ant vienos rankos, jis žiūrėjo ir laukė.

Menkasis nepažįstamas pirmas prisirtino prie jo, pakėlė virš jo liepsnojantį žibintuvą ir sušuko:

— Šit jisai!

Tuomet sustojo ir tarnai ir tarnų tarnai ir ilgai tytomis į jį žiūrėjo.

— Ar tu esi mūsų viešpats? — užklausė pats puikis iš jų.

— Ne! — ramiai atsakė jisai. — Jūs ne mano tarnai!

— Tu esi laimė? — užklausė kitas.

— Aš nežinau jūsų laimės — atsakė viešpats.

Jo atsakymus garsino miniai.

— Tai jūs dabar matote, jog tai ne jis? Jūs dabar žinote, kad tas, kurio mėš lau-
kiame, dar neatėjęs?

Bet minia užė ir grūdosi.

— Paklauskite jo, kas jis toks? Mėš jau esame matę jį: jis nenorėjo eiti su mumis ant šventės mūsų viešpaties, jis irgi tikrino, kad mus apgaudinėja. Kas jis toks?

— Aš esmi tas, kurs gyvenau andai toje pakalnėje su savo tarnais. Aš mokiau žmo-
nes, kaip igyti laimę. Aš buvau prižadėjęs pagrizti ir pagrizau.

— Tai jis — sušuko keletas balsų iš minios. Tai jis! Kiti mus apgaudinėjo!

— Jumis apgaudinėjo! piktai nusikvatojo nepažįstamas. — Jau tai jūs neatkeršisite už save?!

— Bet gi jo tarnai čionai — skubinai atkirto vyresnysis ir pats puikusias tarnas. — Jie gi turi jį pažinti, jei jis su jais gyveno; tegul jie pasako mums, kad tai jis, kad jie pripažįsta jį!

Ir išėjo į pirmąjį senieji tarnai ir atsi-
stojo veids prieš veidą su viešpačiu savo. Ir tik kai-kufie dalaikė jo pasiziūrėjimą; kiti sumišo ir nuleido galvas. Tarp jų buvo ir tas, kurs dar nesenei verkė ir kalbėjo: „aš tave myliu!“

— Na, ir ką-gi? — klausė juos minia.

— Mėš jo nepažįstame — rimtai atsakė vieni, o kiti negalėjo kalbėti ir tik tylėdami judino galvas.

— Ir tu? Ir tu jo nepažįsti? — su pikta paniekinimu tarė menkas nepažįstamas žmogui, kurs padėjo jam pažinti viešpatį, nes jo tai ašaras ir gailėstį jis nugirdo.

Tasai sudrebėjo, pakėlė galvą ir ant jo veido regėjois gailėstis ir baimė.

— Atstok nuo jo! — tarė viešpats nepažįstamamjam.

Palengva pakilo jis nuo savo akmens, nuliūdęs pažvelgė ant minios, paskui apsi-
grėžė ir palengvėliui nuėjo nuo jos šalin.

O tamsama jau skydo. Artinosi diena, prasidėjo šventė, kuri turėjo priminti žmo-
nėms, kad jų viešpats žadėjo pagrizti pas juos.

— Jūs matote, kad niekas jo nepripa-
žino! — tarė miniai vyresnysis ir puikusias tarnas. — Mūsų priešai norėjo pagundyti mus. Bet aš žinojau: kad ateis mūsų vieš-
pats, mėš pirmi apie tai patirsime dėl to, kad jis ateis stačiai į savo namus, pas savo tarnus. Ir mėš jo sulauksime! Nenusimin-

kite! Mylimieji, išrinktieji ir už tat gundi-
nami tarnai! Mėš dorai ir priderančiai iš-
vengėme pagundos, o priešų mūsų jau ne-
bėra. Einam gi į mūsų viešpaties namus!

Ir procesija susisuko atgal!

Iškilmingai ir ramiai ėjo vyresnieji tarnai ir tarnų tarnai, ir tingiai, lyg pavargusi, vil-
kosi užpakal jų tamsi ilga uodega.

Rodėsi, kad gyvatė lindo vėl į savo urvą —
toji gyvatė, ką ėda savo uodegą, kai esti
alkana.

Rusiškai parašė *Avilova*. Vertė *Jer*.

Gegužinė.

Atėjo gegužinė. Judėjimas didelis, nes
susirinko daugybė žmonių.

Vieni svarsto įvairius klausimus, kiti iš-
sklido po laukus, džiaugdamies radę kur
gražią vietą.

Apygarda puiki. Štai — nusileidžiant
nuo kalno — ežeras, aptvertas mišku, sodnu
ir rugiais.

Rugiai, nuleidę ilgas varpas, plaukė lygiai
ir ramiai, o varsa jų kaskart mainėsi. Tarp
jų mėlino vosilkos, įsiklausiusios į rugių
šlamėjimą ir įsižiūrėjusios į banguojantį ežerą,
kurio vilnys, atsimušdamos nuo krantų supo
vos tik matomas baltas lelijas.

Ežero krantai nuo sodno ir miškelio iš-
kloti įvairiomis kvietkomis, su kurių gra-
žumu negali susilyginti puikiausi darželiai.
Ant kalno tarp medžių stovi namai, toliaus
klojimas ir plačias smilčių vieškelis.

Įėjau į namus. Valgymui paskirti kam-
bariai pilni buvo žmonių, apstojusių ir ap-
sėdusių stalą, apdengtą balta staltiese ir ap-
statytą paprastais valgymais. Kerčioje sto-
vėjo verdantis virdulis, ir linksmos šeimi-
ninkės laistė arbatą. Bežiūrint man į val-
gančius, kažikas tarė: „Štai, dar vienas
vežėjas! Kur sėdai, eik į virtuvę!“ Buvo
tai balsas tarnaujančios mergelės, kuri pa-
mačiusi vargšą neišpuoštą vaikiną būtinai
užsispyrė nuvartyti jį nuo stalo, sakydama,
kad vežėjams yra paduota valgyti virtuvėje.
Vaikinas stovėjo išsigandęs, nežinodamas
ką daryti ir tada tik pradrįso, kada šeimi-
ninkė, nuraminusi tarnaitę, pakvietė jį at-
sisėsti.

Tarnaitė šypsodamos išėjo pro duris. Ėjau
paskui jos.

Įėjus į virtuvę, su didžiausiu pasipiktinimu
apsakė ji savo atsitikimą. Pabaigus jai kal-
bėti, atsiliepė vienas vežėjas, jaunas diktas
vyrukas:

— Ką tamsta padarei! jis prigul prie ponų!

— Prie ponų?! — sušuko tarnaitė —
koks jis ponas?

— Teip, teip — tvirtino vyrukas — jis eiles rašo.

— Eiles, eiles?! kas čia dar per žodis? — klausė kiti vežėjai.

— Eilės, tai tas pats, ką ir dainos — paaiškino vyrukas.

Tarnaitė nieko daugiau nepasakė, o vežėjai, pakalbėję apie dainas, išėjo ant kiemo ir padainavo: „Oi eisim, eisim, mėš čion, nebūsim“ . . .

Puikiai dainavo. Lyg skundas koks plaukė iš jų krutinių, tarytum norėjo jie išlieti skausmus, papasakoti savo vargus. Gal pasi-juto užgauti, gal suprato tą baisią nelygybę, tas tiesas, juos skriaudžiančias?! . . .

Šaliniame kambaryje pasidarė judėjimas. Įėjau tenai ir pamačiau — susirinkusios moterįs svarsto „moterų klausimą“.

O ne, neužmirš nė viena iš jų to niekad! Ta diena liks jų atmintyje ant visados, ta svarbi diena, kada pirmi spinduliai savystovystės apšvietė jas. Tik tas gal abejoti, kas nematė jų žibančių akių, užkaitusių veidų, arba tas, kurs negal atjausti, ką jautė jos per savo pirmą Lietuvos moterų susėjimą.

Pabaigus joms kalbėti, susirinko vyrai ir kai-kurios moterįs ir vėl kilo klausimai, svarstymai, diskusijos. Malonu buvo žiūrėti, kaip daugeliui tie klausimai rūpėjo, kaip su visa atydžia jie stengėsi suprasti vargingą Tėvynės padėjimą, kaip atjautė tą ir prisizadėjo gelbėti ją.

Pradėjo temti. Vakarų pozaras rūščiai žiūrėjo, vėjas siubavo medžius, skynė lapus ir blaškė juos į visas puses.

Visi išėjo pasivaikščioti, norėdami pakvėpuoti šaltesniu oru. Tuotarpu iš klojimo atlėkė atbalsiai melodiško valco, ir neužilgo susirinko ten visi ir poroms plaukė valco taktu. Muzika nutilo ir lyg kokia šmėkla pasirodė gyvas paveikslas: nuliūdęs Kurėjų-Kurėjas Lizdeika, atsistojęs prie griuvėsių stambeldiškos bažnyčios, drauge su raminančia jį duktere Pajauta. Paveikslas pranyko.

Tada išgirdom liūdną gaidą dainos: „Baime, nevargink krutinės.“ Tiek joje buvo stiprumo, tiek troškimo ir tiek vilties kad rodės kiekvienas daininikas sakyte sakė: „nėvienas iš mūsų neatsisakys nuo aukos žengdamas prie savo idealų.“ Toliaus negalėjau nieko suprasti, nes naujieji jausmai, mintįs ir įspūdziai slėgė mane. Atmenu dar jog per visą naktį muzika griežė ir linksmai ir liūdnei, jog rinko aukas geriems tikslams, kas koku būdu galėjo.

Ant rytojaus lietus lijo, arkliai bėgo taškydami purvyną ir traukdami vežimus pilnus

žmonių, kurie atsiveikindami linksmai spaudė viens kitam rankas sakydami: „Lig kitos gegužinės, lig kito mūsų susimatymo.“ Pakelė medžių lapai šlamėsto, tarytum sakydami: „tesisekie jums, teneatvėsta jūsų karštos širdįs, tegyvuoja vienybė! . . .“

Lendrė.

Raštų peržvalga.

По Литвѣ и Жмуди. (Биржевыя Вѣдомости Nr. 151—214.) Tai yra eilė pėšinių p. Alf., kuris važinėjo šimet po Žemaitiją. Nesikėsydamas perduoti skaitytojams pilnai turinį autoriaus piešinėlių, pažymėsiu tik tuos dalykus kurie mums yra svarbūs. Po trumpai istoriškai peržvalgai autorius per-eina prie dalykų kalbos ir randa reikalingu:

1. kad valdininkai visokio stovio ir rūšies Lietuvoje mokėtų lietuviškai.

2. kad pradinėse mokyklose „для предупреждения русской школы“ būtų prigu-linčiai išguldoma ir lietuviška kalba.

3. kad išguldomas pradžioj būtų atliekamas lietuviškoj kalboj ir tik 2 arba 3 mokslo metuose ruskoj kalboj.

4. kad mokymas tikėjimo dalykų būtų visuomet vedamas lietuviškoj kalboj.

Beto autorius teipgi pajudina svarbų klausimą apie žemę ir jos apgyvendinimą rusais Lietuvoje.

Autorius sako, jog apgyvendinimas rusais Lietuvos šalies motyvuotas buvęs tuo, kad valdžia maniusi, būk Lietuvoje esą daug liuosos, neapgyventos žemės (?); kadangi tokios žemės, pagal išparodymą p. Alf. nesą, tai ir apgyvendinimas rusais Lietuvos neprivalo turėti vietos. Keista, kad tik dabar ir tik p. Alf. patėmijo, kad Lietuvoje nėra „pereselencams“ atliekamos žemės. Jeigu jau iš tikro valdžia, kaip mano autorius, būtų įpuolus į tokį paklydimą, tai mums tik tepri-sidėtų da viens liudijimas, kaip valdžia, „neperstodama rūpintis savais valdiniais,“ atlieka savo pareigas, kaip ji pažįsta ir supranta viešpatystės ir žmonių reikalus!

Tai žymiausi dalykai rašte p. Alf.

Beto autorius apjuokią žemą išsilavinimą ir netikumą ypač žemesniųjų valdžios tarnų, paikumą „ne v miero usiedstvujuščich obru-sitelei“ ir atranda Lietuvoje stoką tikrai tin-kančių „ruskam veikimui“ žmonių. Tarp žmonių šitam tikslui derančių autorius ne-užmiršta ir lietuvių, kuriais ant kiekvieno žingsnio gėrisi ir nesigaili jiems komplementų. Antgalo suglauzdamas savo patėmijimus p. Alf. rašo: Taigi mačiau aš visą šalį, tolimą ir gali saktų užkiautusį Rusijos užkampį, kur

gyvena žmonės, reikalauja neatidėtinio išrišimo daugelio pribrendusių klausimų, pradrėskimo ir pradūrimo skaitlingų skaudulių.

„Iš vienos pusės — dvarponiai, bajorai ir Žemaičių ir Lietuvos ūkininkai reikalauja pirmiausia išrišimo klausimo apie žemę ir apie būdus tolymesnio būvio. Iš kitos pusės — susitvenkę miesteliuose, pusiau išbadėję, nukurę žydai teipgi laukia išrišimo savo klausimų.

„Bet ne viena duona gyvena žmogus.

„Klausimai apie mokyklas apie kalbą, apie nuosavus laikraščius, apie išguldinėjimą tikėjimo, apie gydymą, apie daleidimą vietinių elementų prie valstijinės, tame skaitliuje ir administracinės tarnystos, žodžiu daugybė klausimų iš dalies palytėtų šiuose piešiniuose laukia ir nesulaukia savo išrišimo.“

Neturime tiesos abejoti apie tikrą geidimą, apie grynumą manymų autoriaus, neturime tiesos įieškoti jo piešiniuose veidmainavimų pasalis minties.

Bet vienydami savo balsą su balsu p. Alf. keliuose jo aptariamuose klausimuose mūsų gyvenimo, be vilties patėmyjame: bene rūpi tie klausimai valdžiai, bene išriš ji juos mums ant naudos?!

Tilvikas.

Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintu. Parašė Prietelis. Lietuvos Katalikų Spaudos Bendrijos Spauštuvėje. Shenandoah, Pa. 1904 m. pusl. 47.

Jonukas yra gimęs „Tėvynmeilių“, o ne prastam kokiam sodžiui. O Tėvynmeilių sodžius ir žmonės sektini. Sodžius gavęs tokį vardą „už tai, kad nei vienas iš jų neprisavinavo nei svetimos kalbos, nei svetimo apvalkalo, nei svetimų apeigų“. Visi kalba grynai lietuviškai, nors bemaž kuonevisi moka ir rusiškai ir vokiškai. (Zarasų paviete!) Vasarą dėvi trinityčiais, žiema kailiniais; avi gan vyžas, gan nagines, o speige — kojenas. Mergaitės šoka suktinę ir dainuoja „Žirgelį juodbėrėlį“ arba „Rūtų darželį“. Moters tebevertoja nuometus. Berniukai nerūko iš viso. Šventvakariais muša ripką arba eina imtynių. „Tėvynmeilių triobesiai neatsiduoda nei maž bajorija... Langai nedidžiuliai, kad mažiau įeitų triobon šalčio, kakaliai be kaminių, kad būtų šilčiau ir sveikiau... Pasiėniais riogso platus suolai, kame gspadinė dieną pasistato šį ir tą, o naktį ilsisi visi po dienos pavargiui.“ (psl. 6.) Iš visų tėvynmeiličių išsiskirdavo Jonuko tėvas; jis apie viską žinojo, nes turėjo šiokius tokias savo žinias iš veterinarijos, meteorologijos, labiausiai teologijos — „nebuves bažnyčioje jis pasako, ką kunigas sakė“. (psl. 7) O kas

dedas pasaulėj jis žinojo viską, nes Tėvynės Sargą skaitė, bet valdžios draudžiamų raštų neskaitė (tai tur būt ir daugelio Tėvynės Sargo numerių negalėjo skaityti, nes ir jame kartais atsiranda koks piktas prieš valdžią žodelis). Mokyčiausiu tėvynmeiličiu būdamas Karklynas ir vaikus vedė tam tikru keliu, kad būtų tikrais tėvynmeiliais. Todėl išmokinęs, kaip reikia Dievą garbinti, kokias maldas reikia perskaityti nedėlioje namie pasilikus, rūpinos, kad jo vaikai turėtų duonos kasnį žemės nesuskaldę. Jaunelį Simuką išsiuntė Rygos kalvystės išmokti. Simukas geru kalviu liko ir pastatė savo priekalą Tornberge, Rygos priemiesty. „Dukteris pasigarsino kaip pačios gerosios apygardos mergaitės, kaip manios verpėjos, audėjos, siuvėjos, virėjos ir pirmosios gspadinės visoje parapijoje. Vakarūškos ir gūžynės nebuvo joms nei galvoje, jos rūpinosi tiktai apie namų žygį ir ruošą.“ (psl. 10) Visos trys gavo vyrus — pačios pasiskyrė, nes „berničiai galando dantis ant jų“. Jonukui liko nesuskaldyta tėvų žemė. Išmokęs nuo tėvo maldų keliavo Lietuvos pažintu. Buvo akalicoj pas bajoro. Patyrė, kad ten kalbama daryta lenkiška kalba, lietuviška kalba niekinama, pavardės perkreipiamos, lenkinamos, pasninkai neužlaikomi, o kai kurie bajorai ir mergininkai; aria čiabatuoti, kaliošuoti, o šieną piauna sermėgą apsilvilkę, kovoje bažnyčioje už lenkišką kalbą. Tarnavo Jonukas ir pas dvarponio Gorskio už „pėdsekį“, buvo apsiėmęs patarnauti ponams ir jų svečiams „kaliošius numauti“. Ponas Gorskis kad ir lenkas neniekino lietuviškos kalbos, bet pats gramatiškai lietuviškai kalbėdamas barė išgirdęs ką kraipant lietuvišką kalbą. Čia Jonukas daug išmokęs; išėjęs nuo Gorskio lyg gimnaziją baigęs. Dabar žinojo, kad akalicų bajorai 99 ant šimto iš Lietuvos muzikų kilę, kaip ir lenkų bajorai — iš kariūmenės; patyrė, kaip lenkiška kalba Lietuvoj atsirado, koks turtingumas ir gražumas lietuviškos kalbos, iškur atsirado lietuviškoj kalboj svetimi žodžiai, kad tik reikia daugiau tokių vyrų kaip Baranauskis, Jaunis — tai Lietuva neprazus; dabar tramdo ir vėlina pasikėlimą Lietuvos, spaudos uždraudimas, dvasiška vyriausybė ne vienydama, bet skirstydama ir slėgdama kunigų tėvynainių darbus, ir Lietuvos išgamos — visokie kūlvartos. Bebūdamas pas Gorskį Jonukas išmoko aritmetikos, geografijos, istorijos, maskoliškai rašyti, „permanė kiauurai visą Kriaušaičio gramatiką“. Tarnavo galų gale Jonukas ir klebonijoj; rado ten kleboną lietuviškos priešą ir kamendorių lietuviškos mylėtojų; klebonas reikalavo, kad Jonukas lenkiškai kalbėtų, o

prireikus ir ruskai pridėtų. Jonukas nedėdieny buvo užtraukęs gadžinkas lietuviškai, bet vargonininkas pasipriešino ir Jonukas gavo pasitraukti į šalį; po „votivos“ Jonukas lietuviškai užgiedojo suplikacijas — grynai lietuviškai —; klebonas už tai įpyko „sukelsi tu bajorus prieš mane! Suerzysi vyresnybė! Įkliudysi tu mane!“ Patyrė Jonukas, kad kunigai maino savo pavardes, kad poniškiau jos skambėtų; bet ir jauną srovę tarp kunigių pasirodžiusią pamatęs — jaunieji kunigai grįžta jau prie lietuvištos ir besikertą dėlto su seniais.

Štai ir visa pasaka. Tiek tai Jonukas, tikriau sakant autorius, Lietuvoje tematė arba dar tikriau tiek tepanorėjo matyt ir parodyt skaitytojui. Viso to pamokslas toks: geriausiai maži langai, dūminės grįčios, emigracija svetur, by tik žemės nereiktų skaldyti; o nežino autorius, kad geri kalviai ne tik Rygoj, bet ir Lietuvoj — reikalingi ir gali gerą pelną turėti, ir kad ne žemės ploto didumas daug duonos atneša, bet geras jos sunaudojimas. — Danijos ūkininkas 5 desėtinas turintis tai ponas su mūsų valako valdytoju sulyginus. Bereikalo autorius reklamuoja Montvilo degtinę: nors ir lietuviškiausi degtinė vistiek kenkia sveikatai, mažina žmogaus turtą ir stiprina valdžios galybę; galėjo apsieiti be reklamos ir Jaunis ir Kriaušaičio gramatika. Bereikalo autorius teip gerą parodo mums dvarponį, — tokių dar nėra pas mus; o teip jau peikia akalicų bajorus; o jug mums daugiau kenkia Lietuvos aristokratų didžponių kvailystės negu nuskurusių akalicos bajorų, — nes didžponiai valdo mūsų žemės didžiausį plotą ir turi savo naguose suspaudę daugybę žmonių darbininkų; daug jie mums užkenkia, jeigu tik ir vien iš kalbos atžvilgio težiūrėsime. Prakalboj autorių aiškiai sakosi norėjęs nurodyti tuos, kurie kliudo Lietuvai tautiškai atgyti — Lietuvos išgamas; ir atranda tiktai šiuos išgamas — akalicų bajorus ir senuosius kunigus. O dvarponiai — tai neišgamos?! Už ką teip maloningai autorius atleidžia dvarponiams kaltybes, nežinau; bet nemanau, kad autorius būtų teip neakylas kad to nepamatytų. Ar autorius norėjo prisigerinti ponams, ar bijojo užgauti juos, nežinau, bet tame matau didelę autoriaus tendenciją. Per tai daug jo raštas nustoja. Ar autorius nesupranta, ar iš baimės tyli, kad labiausiai kliudo mums tautiškai pasikelti Maskolių valdžia, kuri naikina visa, kas lietuviška, persekioja lietuvius ir stengiasi juos surusinti. Prietelis duoda mums savo knygelėje ir savo Tėvynmeilių idealą. Tas jo idealas labai neaukštai siekia, o jo giriamieji papročiai nevisada sutinka su higienos mokslu ir su progreso

reikalavimais. Senoviškas tai idealas, tik šiek tiek papuoštas lietuviškojo judėjimo plunksnomis. Kas buvo senovė, tas gera ir gražu ir sveika! Tas turi būt ir dabar — tai būsią tautiška — patrijotiška. Senovė buvo surūkusios grįčios be kaminų, tai norėdami būti gerais tėvynmeiliais nestatykim krosnių ir kaminų ir įkalbėkim dar, kad teip šilčiau ir sveikiau, ir langų didelių nedarykim ir lovose negulėkim, tik ant suolų. O to nepamisyja autorius, kad jeigu senovė būtų turėję užtektinai pigaus stiklo, būtų ir langai buvę dideli, kad būtų turėję laiko ir mokėję krosnis dirbti, tai būtų dirbė; jei būtų išgalėję, tai būtų ir ant materacų arba ant duknų gulėję. Ant to pamato atsistoju reiktų pagirt ir tėvynmeiliu pavadint lietuvį, kurs nemoka nė skaityti nė rašyti, nes senovė lietuvių to nemokėjo. Ne, Prieteliau, ne tame apsieiškia patrijotizmas; bet tame, kad žmogus myli savo kraštą, savo žmones ir rūpinasi juos kelti aukštyn. Tauta nepražus, jeigu visi jos sąnariai ims polką šokti ir skrybėles nešioti, o klumpias ne avės! Ji pražus jei iševystė nenustos, jei jos moters nieko daugiau nemokės, kaip tik melstis, austi, siūti, verpti, virti ir vaikus gimdyti! Ji pražus, jei jos sūnūs tik pradinį mokslą teigis ir tai ačiu kokio dvarponio malonei, ir tik valdžios leidžiamus raštus teskaitys, o už aukščiausį mokslą laikys žinojimą, kada kokios maldos bažnyčioje laikomos, kokie pamokslai sakomi. Tauta tik tada nepražus, kada jos sūnūs, įgiję aukščiausius mokslus, pilna sauja žarstys įgytas žinias po Lietuvą, kada jie mokės sunaudoti mokslo prityrimus tėvynės naudai. Tada tikrai aukštai pakils tauta, kada kiekvienas žmonių gyvenimo pagerinimas bus ir Lietuvoj sunaudotas. Tada tikrai bus visur pripažinta kaipo atskira tauta Lietuva, kada jos sūnūs sutvers savo kalboj poezijos veikalus, kurie galės užgauti ir sužadint kiekvieno ir nelietuvio širdį, kada pagimdys savus motyvus muzikoj, arkitektūroj, tepliorystėj ir kitose dailos šakose. Tada tik pradės visi branginti ir gelbėti Lietuvą, kaipo tautą, kada svetimtaučiai galės imti iš jos pavyzdį, kada galės pasinaudoti jos darbu vaisiais. Bet tada tai Tėvynmeilių sodžius nebus pavyzdžiu Lietuvos sodžiaus! . . .

Neviskas toje knygelėje peiktina. Nurodymas ant dvasiškos vyresnybės, kaipo tramdančios ir vėlinančios Lietuvos pasikėlimą; nurodymas kelio, kuriuo kiteit negalint prisieina kovot už lietuviškos kalbos tiesas bažnyčioj; ir dar kiti mažmožiai pagyrimo verti.

Terazniejsza Litwa, zes. 1. — 1. *Lata mijaly*. Francuzowicz. 2. *Niema borów, niema lasów*. Ks. S. Gimżewski. Wilno 1903. 8 psl. in 16°. Pirmosios eilės trumpos, bet gražią mintį išreiškia: istorijos bėgis pastatęs Lietuvą ant prapulties krašto, bet kaip pelenuose kibirkštis, užsilikusi nekurių lietuvių širdise meilė tėvynės, sužadina brolius, — „bunda Lietuva,“ ir savo vadovų vedama rengiasi prie naujų karių.

Antrosios gī eilės užima 7 psl.; dailios formos ir poezijos jōse nėra, bet užtai lietuviško šovinizmo ir perdėjimo netrūksta. Lietuvos bajorų patrijotizmas esąs tame, kad lietuviška kalba būtų palaidota; bajoras laukias vainiko už savo darbus dėl sunaikinimo Lietuvos; išvažiuavęs kur džiaugiasi, kad pasisekė atsiskirt nuo viso kas lietuviška. Kunigai esą mozūrai, plūsta į Lietuvą lyg nauji kryžiokai naikint mūsų kalbą ir papročius; autorius maldauja konsistorio, kad verčiau pargabentų kunigus vokiečius ar škotus; sulenkėjusius kunigus (nes kunigų lenkų beveik neturime) vadina „wyrutki lachów rodu“; šaukia Lietuvą į kovą su slavėnais ir velyja jai numirt tarp griuvėsių, o tik nepriimti „slovėnystės“.

Gero jausmo tos eilės nesužadys, teisybės neparodys.

Teko man girdėt, kad tos eilės pirm keletų metų buvo pasklidusios rankraštyje, ar hektografuotos. Pernai vėl tos pačios pasirodė po vardu „Kryziokai“ Naujienose įžengiamojo straipsnio vietoj, kaip originališkos p. Sp—io rašytos. Ar tik nebus p. Sp—lys padaręs plagijatą? (? Red.)

Nesuprantama vėl man, kaip galėjo tos eilės išsilieti lenkiškoj kalboj per lietuvių šovinisto lūpas.

Vingur-Gurklis.

„Dworek pod lipami.“ Feljetonuose lenkiško laikraščio „Dziennik dla Wszystkich“ (1900 o gal 1901) metais buvo atspaudinta apysaka „Dworek pod lipami“, vieno žemaičių bajoro-dvarponio *N. E. Ivanauskio parašyta*.

Dagirdęs, kad toj apysakoj, neva iš Žemaičių gyvenimo paimtoj, esąs parodytas „litvomanas“, pasirūpinau gauti ją ir perskaityt. Žingeidu man buvo pamatyt, kaip sau perstato tą teip pašlovintą „litvomaną“ žmogus, kurs gyvena Žemaitijoj, bet jaučiasi esąs lenku-žemaičiu ir yra matęs ir pažinęs ne vieną lietuvių inteligentą.

Toje p. Ivanauskio apysakoje „litvomanas“ Bukontas-bajoras, kalba savo namuose su senučiu ir sesere lenkiškai. Jo tėvas už lenk-

metį, matomai, ištremtas į Sibirą į katorgą. Bukontas gyvena savo po liepomis dvarelyj, užsiima kalvyste ir šaltkalvyste ir neblogai su tuo jam einasi. Pasisekė jam atrasti žemėj urvuose užkastus didelius turtus; visus juos jis atiduoda jaunam grapui, didelių žemės plotų valdytojui šalip to miestelio gyvenančiam. Atiduoda „litvomanas“ Bukontas tuos turtus grapukui, kad tas galėtų savo dvarus nuo takso išgelbėt, nepaduot jų į svetimtaučių rankas. Grapukas išvažiuoja Rygon politechniką baigt ir visus savo reikalus paveda Bukontui. Šis kuopuikiausiai prižiūri dvarus, vargdamas per dienas ir naktis, jokio užmokesnio nereikalaudamas, viską su pasišventimu lyg kokią misiją atlikdamas. Grapukas tuo tarpu praleidžia daugybę pinigų ant mergų ir grįžta į savo dvarus, nusibaigęs vos kojas bepavilkdamas ir tada Bukontas per naktis nemiegodamas suka galvą, kaip padidinti savo prietelio grapuko dvarų pelną. Neapsiėjo be meilės: Bukontas buvo įsimylėjęs į grapyčią, ir ta jį mylėjo bet ištekėjo už kokio ten piniguočio visai nemylėdama jo; o grapukas buvo įsimylėjęs į Bukontyčią, — juodu ir susiziedavę buvo, tik vestuvių nepakėlė vien dėlto, kad Bukontyčia mylėdama savo kraštą, — labiaus savo apygardą, — ir prisirišusi prie tos vietos ir žmonių nenorėjo į miestą kraustytis ir ten lošt didžponio rolę prie savo numylėtojo šono.

Toks maž-daug tos apysakos turinys:

Kur apsiereiškia Bukonto litvomanija, sunku suprasti. Pagal autoriaus neaiškių nurodymų 1. tame, jog jis susideda su žemaičiais-kla-pais, kurie pagal autoriaus esą menkos dōros žmonės, nes gavę geresnę sulyg užmokesnio vietą, nebenori dirbti Bukonto kalvėj — pasitraukia nuo jo; 2. klebonui į rankas pateko lietuviška knygelė A. B. parašyta, klebonas palaiko už autorių Bukontą, pripasakoja jam pamokslų, iškeikia darbus panašių į autorių knygelės žmonių ir galų gale persitikirina, kad ne Bukontas tą knygelę parašęs. Čia patėmytini apysakos autoriaus žodžiai apie tą knygelę A. B. parašytą ir abelnai apie lietuviškus išleidimus: „buvo tai papasakojimas lietuviškoj kalboj, viena iš tų efemeridų, kurios švaresniu būdu pagimdytos nuo nekurio laiko plūsta iš Prūsų į (mūsų) kraštą, atnešdamos tankiausiai žmonėms daugiaus pragaištis, negu tikros naudos.“ Trečias neva nurodymas, kad Bukontas „litvomanas“, tai atsiliepiamas nekurių ponų apie jį, kad „zle wychowany“, „skleiči bezbožną banaliukę i między chamów rozrzuca“; ta brošūra teip bedieviška esanti, kad doras žmogus neparadonavęs negaljs nė pasakyti, kas ten parašyta; todėl klebonas prie Bukonto akių

sudraskęs ir sudeginęs, padaręs autoriui „auto da fe“ (anot paties klebono žodžių). Toj brošuroj autorius griauņas kunigų autoritėtą, apkalbąs mergeles pasišventusias ant garbės Dievo, vienu žodžiu „Sodoma ir Gomora“.

Paskutinis 4-tas nurodymas, kad Bukontas „litvomanas“ tai jo nupirkto knygos: Snia-deckių, Skargos, Kraševskio, Sirokomlės, Narbuto veikalai.

Galų gale Bukontas — tai garbintojas tradicijos, jis labai godoja paprotį taisyti Velykoms stalą „švičėony“ vadinamą. Tas paprotys pagal autoriaus žodžių būsiąs iki svieto pabaigai.

Tokj tai ir teip mums padarė p. Ivanauskis „litvomaną“. Nekurios jo ypatybės — pasišventimas pildyme iš liuso noro be apsižiūrėjimo paimtu ant savęs priedermių pamėgimas nekurių lenkų raštininkų ir apie Lietuvą rašiusių, tradicijos garbinimas ir pagodojimas, — autoriui patinka, tokioms „litvomanų“ ypatybėms p. Ivanauskis simpatizuoja, bet tik jos yra jo išsvajotos ir lietuviams inteligentams (autorius juos vadina „litvomanais“) jo paties išmislu užmestos. Kitos gi ypatybės — p. Ivanauskiui nesimpatiškos: griovimas kunigų autoriteto, papeikimas davatų dykaduonių ir sugyvenimas su sodiečiais-prasčiokais, kaip su sau lygiais žmonėmis; bet jeigu tas ypatybės Bukontas turėtų, tai anų be abejonės negalėtų su šiomis sutaikinti. P. Ivanauskis yra šį-tą girdėjęs apie „litvomanus“, nuo savęs pridėjo šiek tiek nebūtų daiktų, sulopė tipą gyvenime nebūtą, sutvėrė apysaką silpną, nebūtais atsitikimais pagražintą ir paleido ją į sviėtą; o neišmanėliai kokie skaitys ir dejuos: „Dieve mano! kokie tie litvomanai biau rūš žmonės!“

A—s.

„Wisła“ 1903 m., dvi mėnesinis laikraštis, išeina Varšuvoj lenkiškoj kalboj, pavestas pažinimui šalies ir jos žmonių; redaguoja ir išleidžia Erazmas Majevskis, (pirmiaus — ex-lietuvis Jonas Karlovičius). 1903 m. *Vistoj* patalpinta keletas straipsnių ir apie lietuvius¹⁾, apie tai noriu trumpai pranešti.

1. *Wierzenia i praktyki ludowe zebrane w gubernji Wileńskiej*: 432 posmai prietarų, burtų ir kitokių mažmožių, surinktų numirusio jau Vladislavo Abakanovičiaus, Syrokomlės draugo... (Wisła N.Nr. 3 ir 4.)

2. *Czaszka 2 Raginian. Opracował K. Stolyhwo*. Aprašytas iškastas L. Krzywickio

¹⁾ Ir pirmiaus *Vistoj* nekartą razdavos straipsniu apie lietuvius; reik pasakyti, kad ta *Wisla* išeina jau 17 metų. K. G.

žmogaus kiaušas, menama iš XV amžiaus. (Wisła Nr. 4.)

3. *Gals paskutinis*, parašė S. Kibort, apie paskutines valandas žemaičio: čia randas aprašyta „ikapis“, „marinimas“, šermens, lydėjimas, paminėjimai numirusio.

4. *Krzyże zdobne w gubernji Wileńskiej. Napisał Wandalin Szukiewicz*. Tai bus svarbiausias straipsnis apie lietuvius; jame randasi prielankūs atsišaukimai apie šviesenę lietuvių senovišką kultūrą, kuri matyt iš pagrožinimų kryžių, juostų, drapanų, iš puikių dainų, iš papročių. Čia paduota 22 paveikslai padailintų kryžių Lydos ir Vilniaus pavieto. P. Šukevičius patėmyjo, kad tokius kryžius statė tik lietuviai, pas baltgudžius — jų nėra; tokiu būdu tie kryžiai aiškiai parodo etnografišką rubežių tarp tų dviejų tautų. Teip garbinami dabar Lenkijoje pagrožinimai Zakopano daug panašaus rastų šiuose padailinimuose lietuviškų kryžių. (W. N.Nr. 5 ir 6.)

„Swiatowit“, metinis laikraštis išeina 1 sykj kas-met, pašvestas priešistoriškajai archeologijai Lenkijos, red. Erazmas Majevskis, metai 1904, t. V. —

Šiame tome yra straipsnis Vandalino Šukevičiaus apie lygintus akmenius, rastus Lidos ir Trakų paviete, su pridėjimu dailių paveikslėlių. (*Wandalin Szukiewicz. Narzędzia kamiennie w pow. Lidzkim i Trockim. Swiatowit t. V. 1904.*)

Wisła, 1904 m. Nr. 1, randasi plati biografija a. a. *Jono Karlovičiaus* (gimė 1836 m. Subartovičiuos netoli Merkinės Trakų paviete, mirė 1903 m. Varšuvoje), kur aprašyti ir jojo darbai apie lietuvišką kalbą. Štai sąrašas jų: 1. *O języku litewskim* (atspauda iš „Il-go t. Rozpraw. Wydz. filolog. Akademji Umiejęt.“, w Krakowie, 1875, 8° p. 242). 2. *Czteryście kilkadziesiąt nazwisk miejscowości litewskich*. (Atspaušta iš t. III „Pamiętnika fizjograficznego“), 1883, Varšuvoj, 4°, p. 12. — 3. *Badacz litewszczyzny* („Kraj“ 1885, Nr. 7, pp. 17—19), tai yra aprašymas gyvenimo Fr. Kuršacio. — 4. *Kilka słów o nazwiskach litewskich*. („Prac. filol.“ 1887, II. 587—589). — 5. *Aukstote* (Wielk. Encykl. powszechna ill., V, 450). — 6. Perkratymas: *Sprogis. Geografickij słowar drevnej žomojskoj zemli XVI stoletija*. Vilno 1888. („Wisła“, II, 91—03). — 7. Perkratymas: *Leskien. Der Ablaut der Wurzelnsilben im Lithauischen*. Leipzig, 1884. („Kraj“ Nr. 34, dalyje „Nowosci literackie“). — 8. *La mythologie lithuanienne et M. Veckenstedt*. (Laikraštje „Melusine“ 1890, 121—143): apie pra-

manytus paties Vekenšteto lietuviškus mitus. — 9. Apie liet. mitologiją „Grand Encyclopedie“ (t. XXII, p. 341). — 10. Laiškas į L. Uziębło apie Mikalojų Akelevičių (Akelaity). Mat, L. Uziębło numirus 1888 m. Vilniuj Jonui Zienkevičiui, draugui Akelaičio, netyčia įgijo nuo prietelkos numirusio Z-iaus Alenos Šermiett nekurias knygas ir rankraščius Akelaičio, kuris iškeldamas į Prancūziją buvo palikęs pas Z. J. Karlovičius tame laiške rašo į L. U. iš Abazijos 24. IV. 1891 m., jögei Akelaičio žodyno rankraštis turįs mažą vertę, nes A. buvęs menkas lingvistas. Žingeidesnis esąs žodynas Andruškevyčiaus ir kitas senas, o teiposgi surinkimas pasakų (*powiesci*) 1835 m., bet sveikata Karlovičiaus nedaleidžianti jų peržiūrėti, ir rodyja nusiųst tuos rankraščius M. Stankevičiui į Krokuvą.

Be minėtų (Wisła Nr. 1, 1904.) darbų J. Karlovičius da parašė apie Lietuvą šiuos veikalus¹⁾: *Podanie litewskie* (Ateneum 1883, II. 349—357); 2. *Podania i bajki ludowe zebrane na Litwie*. Kraków. 1887, 8° 124. (Zbiór wiad. do antropol. Krajowej, 1887, XI, 229—293); 3. *Spółki zaliczkowo-oszczędnościowe w północno-zachodnich guberniach*. (Ateneum, 1877, IV, 154—161); 4. *Do redakcji Biblioteki Warszawskiej*. (Bibl. Warsz. 1875, II, 315—321) — (Apie Vilniaus guber.).

J. Karlovičius, nors buvo tikras lenkų patrijotas, bet kaip matome neniekino ir savo motinos Lietuvos; lietuviškai jisai ne vien iš knygų mokėjo, bet tyčia laikydavo savo dvare keletą tikrų lietuvių, kad išmokti tikrai gerai lietuviškai. Dieve duok, kad ir daugiaus pas mus rastųsi tokių dvarponių, kaip J. Karlovičius.

K. G.

Iš lietuviškų laikraščių.

Rugpiučio mėn. išėjo Nr. 2 „Draugo“, jau su aiškesniu savo grupos programu. Pabaigoje įžengiamojo straipsnio „Spaudai leidus“ yra pasakyta: „musų darbo pamatas — viešpataujanti klesų kova, musų minimum reikalavimai — savirankiška demokratiška Lietuvos respublika, musų idealas — privatiškos sąvasties išnaikinimas“ (p. 56). Iš to matyt, kad „Draugo“ pamatai yra tie patys kaip ir „Darbininko Balso“. Toliau rašoma apie Revoliucijinį Maskolijos judėjimą, apie LDP, apie vokiečių valdžios bičiulystę su maskolij, apie aukštąsias ir vidutines mokyklas ir kt.

„Lietuvoj“ spaudinama yra „Trumpa senybės istorija“, versta iš maskoliškosios kalbos

(kieno ta istorija parašyta, nenurodyta). Nr. 37-am pradėta spaudinti raštas „Iš organiško svieto“, pagal Bitnerį rašomas.

„Vienybė“ po senovai spaudinama yra „Lietuvių Tauta“ Šliupo.

Iš judėjimo amerikiečių turime paminėti laikytus jų saimus. Sus. Liet. Am. nutarė 1) parsigabenti Liet. Parodos knygas ir pavest jas globai Bostono draugysčių (šv. Kazimiero ir Vytauto); 2) išrinkti komisiją Vištaliui pargabenti; 3) pašalpos „Darb. Balsui“ nepaskirti (matyt parašyta).

Nutarimai Sus. Liet. Laisv. saimo, laikyto 5. VI. 1904 Philadelphijoj yra toki: 1) siųsti delegatą nuo S. L. L. į Amsterdamą ant Tarptautiškojo socialistų susivaižavimo (tas projektas nieku nuėjo); 2) siųsti į Lietuvą ¼ dalį savo išleistų knygų; 3) apskusti maskolijų carą į tarptautiškąjį sudą už lietuvių prispaudimą; 4) išleisti knygutę anglišką kalboj apie Lietuvos praeitį ir dabartinius laikus; 5) švęsti Tautišką Lietuvos Šventę 1 d. gegužės. Metinė S. L. L. įeiga: 331,29 dol., išeiga: 294,93 dol. („Lietuva“, 26.)

Tarp Sus. Liet. Am. ir Sus. Rymo Kat.-Am. dar tebesitęsia byla dėlei S. L. A. turto pasidalinimo.

So. Bostono lietuviai, užmanius kun. Žilinskiui, 17. VI. iškėlė šventę paminėjimui atgavimo lietuviškos spaudos; laike šventės surinko ant tautiškųjų reikalų 42,10 dol. (Vienybė L., 27.)

Laiškas į „Varpo“ ir „Ū-ko“ Redkciją.

„Nuo laipsnio kulturiško draugijos pakilimo priguli teip-gi tautiškas ir politiškąs jos susipratimas.“

„Bet tie politiški siekimai gali įsikuntyti tik pakilus tautos kulturai.“

(„Varpas“ 1902 Nr. 9—10, pusl. 207.)

Atsižvelgdamas ant šiokių-tokių atmainų mūsų kasdieninio judėjimo ir gyvenimo reikalų, aš laikau sau už pareigą atsiliiepti prie jų ir prašyti jų atkreipti didesnę atydą ant laikraščio „Ūkininko“ ir jo išleidimo. Nors laikraštis „Ūkininkas“ ligi šiol užėmė svarbią vietą Lietuvos gyvenime, bet, man rodos, kelios šakos jo priderysčių ir reikalų tapo arba menkai liečiamos, arba suvis apleistos. Tas apleidimas da labiaus pasididys mirus „Naujienoms“¹⁾. Patėmyjimus ir nurodymus apreiškiu ne vien nuo savęs, bet tarsi išspaudęs iš Lietuvos ūkininkų dvasios: man tankiai tenka ir priseina su jais susi-

¹⁾ Imu iš Baltromaičio liet. bibliografijos 1891 m.

¹⁾ Laškas rašytas 11. XII. 03. Red.

durti, ir aš galiu pasigirti šiokiu-tokiu pažinimu jų reikalų.

Girdėjau (gal tai tik tokia paskala), buk „Ūkininkas“ norįs užleisti vietą ir dirvą „Darbininkų Balsui“. Tai būtų labai liūdna! Taptų apleisti Lietuvos ūkininkai — ta svarbiausioji ir stipriausioji Lietuvos gyvasties gysla, kurios tvaksėjimas atsiliepia kiekviename sąnarėlyj. Iš ūkininkų luomos šiandien turime darbininkus-inteligentus ir dvasiškiją. Ant Lietuvos ūkininkų reikėtų pirmiausiai atkreipti atydą, nes pagal medį — šakos ir vaisius. Tik dėl ūkininkų tamsumo ir žemdirbystės užsilikimo pradėjo lietuviams duonos tėvynėje pritrūkti, ir mūsų jaunuomenė-energiškiausios tėvynės spėkos ėmė kraustyti į svetimas šalis.

Ūkininkas, Lietuvos žemdirbis, turįs gabalėlį žemės, šeimyną, tik ir rūpinasi kasdieniniais ūkės reikalais, kad ištekėtų duonos, neliktų nuogas, užsimokėtų valdžiai mokesčius, pataisytų triobas, padarus, užsimokėtų algas, atiduotų „dešimtinę“, ir t. t. Daugumas paskutiniame laike, nustoję darbininkų rūpinasi įgyti kuliamas mašinas, akseles ir t. t., visą savo būvį pagerinti ir kultūriškai pakilti. Kas-kartą daugiau ūkininkai pradeda suprasti apšvietimo reikalingumą. Mokyklų lietuviškų, o net ir kitokių Lietuvoj nėra, (yra žydų, vokiečių ir kt. *Red.*) o jei kur kitur ir yra, tai lietuviams nelengva jos pasiekti; per tai ima skaityti knygeles, bet tik tokias, už kurias „bėdos“ nėra: jau šiandien kožnas ūkininkas gerai žino, kad papuolęs su draudžiamais raštais taps valdžios suareštuotas — išsiųstas iš tėvynės, nukankintas; per ką prisėis suvargti jo ūkei, nukęsti jam ir jo šeimynai ir sunykti jo turtui, kuris yra jam brangiausiu daiktu jo gyvenime. Turtas — tai prastuolio siekis. Dėlto ant lentynų tik ir mėtosi raštai: kalendariai su išdraskytais straipsniais prieš valdžią, apie ūkininkystę, apie ligas, apie kantrią Elena, Gražią Magelioną ir kt. Daug valkiojasi ir tokių, kurios vietoj šviesos platina prietarus, tamsą ir apipaikina žmones.

„Varpas“ menkai ūkininkams suprantamas, o per tai ir negali didelės naudos jiems atnešti, jis tik inteligentams laikraštis.

„Darb. Balsas“, kaip pasirodo, mažą turi įtekme ant ūkininkų, nes žemdirbis ten randa daug sau priešingų žinių; antrą iš valdžios pusės grumždžia jo galvai ir jo gyvenimui didelę nelaimę. Darbininkas-gi su noru ima „Darb. Balsą“: viena, „D. B.“ jam lemia geresnę gadynę, o antra, pakliuvęs į policijos nagus, darbininkas neturėdamas turto, ne-daug tenustoja, jam visur vargas: ar jis

dirba kitiems, ar kalėjime, ar išsiųstam, ar iš savo valios išbėgusiam.

„Tėvynės Sargas“ — klerikališkas. Nors jau trys metai, kaip jo neteko matyti, bet pirmiaus didžiu balsu jis šaukė: „visokia valdžia nuo Dievo paeina,“ „pripažįstame Rusijos carą kaipo mūsų valdoną“ ir t. t. Su tuo nė paikiausia (? *Red.*) Lietuvos davatka nesutinka: „kaip, girdi, gali nuo Dievo paeiti valdžia — dagi maskolių, kuri savo valia daro viską, kas tik jai patinka, dagi persekioja Dievo duotą katalikų vierą.“ Ar gali būti žmonėms paskirtas toks laikraštis?

„Kryžius“ išniekindamas viską, kas tik yra prakilnesnio, sako rodąs kelią į Jeruzolimą ir parduodąs bilietus į rojų. Lietuviai apart „pasturlakų“ gana rimti žmonės ir laimę nori rasti per mokslą — apšvietimą, savo krašte — prigimtoje tėvynėje Lietuvoje, o ne ten kur pasvietų arba pasakiškame rojuje.

Taigi laikraštis „Ūkininkas“ — vienintelis Lietuvos ūkininkų lavintojas, kuris prastais žodžiais guodžia ir ramina varguolio žemdirbio širdį, lavina jo supratimą ir apšviečia protą.

Gimus „Darbininkų Balsui“, „Ūkininkas“ turi tapti tikru ūkininkų žemdarbių laikraščiu, kuriame žemdirbis galėtų rasti savo užtaręją, paguostoją, kelrodį ir geresnį gyvenimą, išaiškintoją prigimties ir gyvenimo slapybių, išmintingus atsakymus ir patarimus ant jų skundų, o ne apjuokas, kokias padarė Ss. ir Laukinis¹⁾.

Reikia, kad laikraštis „Ūkininkas“ būtų padalintas į *dvi dalis: nelegališka, ir legališka, ir būtų lengviai vieną nuo kitos atskirti.*

Nelegališkoj dalyj turėtų tilpti raštai, ką ir dabar telpa „Ūke“, be jokių „sušvelninimų“, apie darbus negerus, tėvynei kenkiančius. Tegul valdžia duoda mums tiesas nors tokias, kokias tur kitos tautos po Rusijos jungu. Tegul nekankina nekaltų žmonių, kurie „brangūs Valdovo širdžiai.“ Tegul neapleidžia tamsių ir nuolankių gyventojų sauvalingais tarnais — žandarais, uriadnikais, prištavais ir kt. Tegul nenaikina ir neniekina to, kas lietuviams brangu. Tegul duoda laisvę rašto ir žodžio. Tegul Lietuvos sūnų kunigai nekraipo Kristaus teisingo mokslo ir nepaikina žmonių protą, ir neapgaukinėja jų; tegul neplatina Lietuvoj lenkų karalystės; tegul neapiplešia žmonių dvasiškai ir kūniškai; nepaleidžia netikusių paskalų, nepliauškia nebūtų daiktų, nepučia su maskolių valdžia į vieną dūdą ir t. t.

¹⁾ v. „Naujienas“. *Red.*

Antroj' dalyj, legališkoj, turėtų talpintis toki raštai, koki tilpdavo „Naujienose“. Ak tik šiandien, kada „sėkla išdygus bujoja“, kada priešininkai visą pasiuotimą paleido, norėdami nuslopinti tą sėklą, kada minia, nors pabudus, bet išgandyta tūno susitraukus, raštai legališki daug labai naudos padarys: už legališkus raštus valdžia nebaudžia, ir per kratą atimtus sugražina. Ar tai nepuiki proga ūkininkus kelti kultūriškai.

Antroj' dalyj būtinai turėtų tilpti apart pamokinančių straipsnių, apysakėlių ir eilėlių, prekės javų, o ypatingai linų, sėmenų, žasų ir t. t. Tai paragintų žemdirbius imti ir skaityti „Ūkininką“. Atsirandant kaskart daugiau lietuviškų krautvių, turėtų būti nurodymai, kame geriaus ir parankiaus pirkinius pirkti, kokiū būdu ir kaip. Turint reikalus su materijališkais ūkininkų dalykais, turėsime proga prieiti prie jų su politiškais ir tautiškais, užkirsime kelią prasiplatinimui visokio šlamšto po Lietuvą, kaip antai lenkiškų ir gudiškų laikraščių.

Meldžiu Guod. Red. ir Tautiečių atkreipti ant šių nurodymų atydą. *Liepuks.*

Nuo Red. ir Adm.

Atsakymai.

Berželiui. Atsiliepiamas „Dar dėlei spaudos atgavimo“ gali sukelti nesusipratimus. Todėl mes jo ikišiol nespauddinome. Kas yra p. K., mes nežinome, tik spėjame.

P-tis. Korespondencijų mes nebenorėtume talpinti, in extenso, kaip ikišiol buvo daroma. Mes ketiname vienas korespondencijas pavesti „Uk-kui“, kitas pasilikti sau kaipo medegą kronikai. Mums geriau būtų gauti rimtus straipsnius, paremtus ant faktų Lietuvos gyvenimo ir statistikos.

A-s. „Lietuvos Muzejiaus reikalai“ gavome.

Serksnui. Rankr. „Apie dirbimą rominių avilių ir bitnikavimą su jais“ buvo atsiųstas mums pirm kokių 5—6 metų; jis mums netiko, todėl buvo pavestas kitiems. Kame jis dabar yra, pasiteirausime.

Tilvikui. Meldžiame ir toliaus pranešti mums žinias iš rusiškosios literatūros apie Lietuvą.

Žemaičiui. Iš atsiųstųjų 8 rub. liko dar 40 kap. „Vien. Lietuvninkų“ prekiojoja ne 12, bet 10 mk.

„Varpo“ ir „Ūkininko“ Redakcijai trūksta ir labai reikalingi yra šitie „V-po“ ir „Ūk-ko NNR.“:

„Varpo“: 1892 m. Nr. 3; 1893 m. NNR. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12; 1894 m. NNR. 2, 3, 12.

„Ūkininko“: 1891 m. NNR. 7, 8, 10, 11; 1892 m. Nr. 1; 1893 m. NNR. 2, 4, 5, 8, 10, 11, 12; 1894 m. NNR. 1, 6; 1899 m. NNR. 1, 2.

Kadangi šitie NNR. jau yra išpirkti, todėl kreipiamės į visus, kurie turėtų dar juos, melddami už sokią ar tokią prekę pavesti mums paminėtus čia NNR. Visi čia minėtieji NNR. reikalingi yra ne pirklystei, bet Redakcijos kompletui.

Aukos L. D. P. reikalams.

M-is 50 r.
NN. 25 r. = 75 r. = 162,00 mk.
Buvo (žr. „Varpo“ Nr. 8) . . . 1989,86 mk.
Iš viso 2151,86 mk.

16. 10. 04.

M. Saunus.

Prisiūsti R-jai nauji spaudiniai.

Artojas. Naszlaicziai arba paveikslas isz praities. Vertė . . . 1904 m. Kasztais ir spauda „Kataliko“. (256 pusl.)

Basanavičius J. dr. Lietuviškios pasakos vjarios. Surinko . . . Dalis III. Chicago Jll. Turtu ir Spauda „Lietuvos“ 924. 33rd St. 1904 m. (pp. 333 + V in 8° m.).

Istatai bendriškai-moksliskos lietuvių draugovės „Ruta“ Krōkuvoje. Kaštu Lietuvių draugovės. Spauštuvėje V. Korneck'io Krokovoje. 1904 m.

K. Beteļiaus stonelė arba Kristaus užgimimas. Drama trijuose aktuose. Parašė . . . 1904 m. Kasztais ir spauda „Kataliko“ (31 p.)

Karė. Atsišaukimas, L. S. D. P. išleistas.

Krapotkinas. Herbertas Spenceris. Trumpa peržvalga jo filosofijos. Parašė . . . Vertė Dr. J. Šliupas. Plymouth, Pa. Spauda ir kaštais „Vienybės Lietuvninkų. 1904 m. (39 p.)

Lietuva XIX šimtmetije. (Žemlapis.) Laida ir kaštais „Kataliko“. 3244 South Morgan Str., Chicago Jll. U. S. A.

Žemaičiai ir Augštaičiai. Atsišaukimas, D. L. S. D. išleistas. (4 pusl.)

Artojo Vaikas. Su naujais metais! (Paveikslėlis.) Prekė 5 kap. Londone 1904. L. S. D. P. išleista. (16 pusl. in 8° min.)

Kugis-Mugis. Seniems kanaaninkams, ir pralotams, klebonams ir jauniems kamendoriams. Prekė 8 kap. Londone 1904. L. S. D. P. išleista. (24 pusl. in 8° min.)

Sėbraitis. Spartakas. Apysaka iš vergų sukilimo gadynės. Parašyta pagal Giovanollj. Prekė 20 kap. Londone 1904. L. S. D. P. išleista. (52 pusl. vid 8°.)

F. Lassallė. Apie konstituciją. (Vertimas iš vokiško.) Prekė 15 kap. Londone 1904.) L. S. D. P. išleista. (32 pusl. vid. 8°.)

T. T. Ježo. Auštant. Lietuviškai išguldė Jonas Montvila 1904 m. Spauštuvėje „Žvaigždės“ Brooklyn Nr. 7. (298 pusl. in 8° maj.)

Spauda leista. Atsišaukimas. L. S. D. P. išleistas.

Susipraskim. Atsišaukimas „Draugo“ organizacijos išleistas.

J. S. Jigama. Drama II-se aktuose. Laida II pertaisyta. Chicago Ill., turtu ir spauda „Kataliko“. (24 pusl. in 8° min.)

S. M. Žemės istorija. (Su paveikslėliais.) Chicago Ill.. Tėv. Myl. Dstės. išleista. (Nr. 12.) (54 pusl. vid. 8°.)

TURINYS.

Maskolija prieš Europos teismą. — Nacionalizmas. A. S. — Prie mūsų statiskos. X. — Lenkų katalikiškos draugystės Maskolijoj. *Jurgis Spurgis.* — Laimės tarnai. Legenda. Iš rus. vertė *Jer.* — Gegužinė. *Lendrė.* — Raštų peržvalga. — Iš lietuviškų laikraščių. — Laiškas į Varpo ir Ūkininko Red. — Atsakymai. Aukos L. D. P. reikalams. Prisiūsti R-jai nauji spaudiniai.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen, Fabrikstrasse 27. Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas. — Spauzdinta pas Otto v. Mauderodė, Tilžėje.